

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ ANABİLİM DALI

**ANADOLU GÜZEL SANATLAR
LİSELERİNDE TEMEL TASARIM DERSİNİN
YARATICILIĞA KATKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hatun YERLİKAYA

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Meliha YILMAZ

Ankara – 2006

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ ANABİLİM DALI

**ANADOLU GÜZEL SANATLAR
LİSELERİNDE TEMEL TASARIM DERSİNİN
YARATICILIĞA KATKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hatun YERLİKAYA

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Meliha YILMAZ

Ankara – 2006

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ę¼'ne

Hatun YERLİKAYA'ya ait "Anadolu G¼zel Sanatlar Dersinin Yaratıcılığa Katkıları" adlı çalışma j¼rimiz tarafından Resim- İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda Y¼K-SEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan

Akademik Ünvani, Adı Soyadı

İmza

Üye

Akademik Ünvani, Adı Soyadı

İmza

Üye

Akademik Ünvani, Adı Soyadı

ÖZET

Bu araştırmada, Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde verilen temel tasarım dersinin, resim ve grafik derslerine yaratıcılık açısından katkısının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma 2004-2005; 2005-2006 eğitim-öğretim yıllarında, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi hazırlık sınıfı öğrencileri ve dokuzuncu sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Hazırlık sınıfında temel tasarım dersi, dokuzuncu sınıfta resim ve grafik dersinde yapılan uygulamalar ele alınmıştır.

Araştırmaların verilerini; öğrenci çalışmaları, gözlem, incelemeler ve yaratıcılığı değerlendirme kağıtları oluşturmuştur.

Araştırmaya ilk olarak hazırlık sınıfında başlanmıştır. Öğrenci çalışmaları, belirlenen eğitim – öğretim süresince takip edilmiş gözlem ve incelemeler yapılmıştır. Öğrenciler, dokuzuncu sınıfa gelince resim ve grafik derslerinde yaptıkları uygulamalarda aynı şekilde gözlemlenmiş ve yapılan uygulamalar fotoğraflanmıştır. Ayrıca eğitim ortamı da gözlemlenmiştir.

Bu öğrenci çalışmaları, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünden seçilen üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. Belirlenen kriterlere göre öğrenci çalışmaları değerlendirilmiştir.

SUMMARY

In this study it is aimed to show the contribution of basic design courses on drawing and graphic courses in high schools of fine arts (Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri)

This research was performed during the 2004-2005 and 2005-2006 educational years with the preparatory class and 1st class students of Ankara High School of Fine Arts. Applications in basic design courses for prep classes, and in drawing and graphic courses, for 9th classes were examined.

The outputs of this research involve the students' works, data obtained from the observations and evaluation sheets for creativity.

The first stage of this research include the preparatory class studies. Throughout the educational year, students' works and educational environment were observed. As for the 9th classes students' works, done in drawing and graphic courses, were taken in to consideration. The photographs of some sample students' works were taken.

This students' works were also evaluated by the experts chosen from the Gazi University, Department of Education of Fine Arts. The expert evaluated the students' works according to the determined criteria for creativity.

In the study it is concluded that basic design courses in prep classes have positive effects on students' creativity in drawing and courses.

ÖNSÖZ

Günümüzün hızla değişim gösteren koşulları, bireyin çağına uyumunu sağlayacak biçimde eğitilmeleri zorunluluğunu getirmiştir. Bu nedenle eğitim kurumlarının ve eğitim süreçlerinin bilimsel yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Eğitim kurumları; bireylerin kültürel gelişimlerini sağlayarak, bireyin içinde yaşadığı çağı tanımasına ve kültürü geliştirerek sonraki kuşağa aktarmasına yardımcı olur. Eğitimdeki yenilenme doğal olarak bireyin de davranışlarını etkiler. Bu yenileşme sürecinde eğitimin amaçlarının çağa uygun olarak iyi saptanması, geliştirilecek öğretim programlarının amaçlarını doğrudan etkileyecektir. (Özçelik, 1989:4)

Eğitimin önemli bir parçası olarak sanat eğitiminin, kültürel ve toplumsal çevrenin oluşumunda büyük yeri vardır. Birey, yaşadığı çevreden etkilenen ve çevresini etkileyen bir durumdadır. Bu nedenle, kültürel, toplumsal, sanatsal ve teknik alanlardaki değişimler birbirleriyle paralellik gösterirler.

Örneğin Batı toplumlarında endüstrileşme hareketindeki gelişmeler sanatsal alanla birebir etkileşim göstermiştir. Sanatın yönünü de değiştiren bu gelişmeler sanatsal ifade biçiminde yeni malzeme ve yöntem arayışına gidilmesine sebep olmuş; “tasarım ön plana çıkmıştır.”

Tasarım bizi her alanda, var olandan yola çıkarak kendi estetik beğeni kaygımızı özgün sonuçlara ulaştırmada yaratıcı düşünme becerimizi tetikleyen bir öğedir.

Tasarım ve yaratıcılık terimlerinin birbirini tamamlayan öğeler olduğu buradan da anlaşılmaktadır. Tasarımın oluşma süreci ve yaratıcılığın beyinde gerçekleşme süreci birlikte ve birbirini tetikleyerek ortaya çıkmıştır. İnsanın yaşamda karşılaştığı problemler ve bunu çözmeye duyulan yoğun merak bu süreçleri ardarda devreye koymaktadır. Bu durum insanoğlunun ilk karşılaştığı probleminden (hayatta kalma – sürdürme) bu yana artarak devam etmiştir. İnsanoğlunun yaşadığı her deneyim ona yeni bilgiler edinmeyi sağlamıştır. Artan bilgi, fikir üretmede, insana hız kazandırmış, problemleri ardarda sıralanmıştır. İnsanoğlunun her icadı (artan bilgi) ardından yeni

problemleri doğurmuş; bu problemlere çözüm bulmak için onu, yeni yöntemler bulmaya itmiştir.

Yöntem, insana tasarımın süreci hakkında önemli ipuçları verecektir. Sürecin aşamaları gerçekleşirken fikirlerin üretimini, malzeme arayışlarını, teknolojik icadları ve farklı yöntemlerin kullanımını beraberinde getirecektir.

Dolayısıyla tasarım süreç içerisinde farklı tasarımların ortaya çıkmasını da sağlamaktadır diyebiliriz.

Tasarımın oluşmasında değiştiğimiz etmenlerin önemi elbette yadsınamaz. Ancak insan ve onun yaratıcı gücü en önemli etmenlerin başında gelir.

Yaratıcılık sürecinde önceden kazanılmış bilgiler kullanılsa da, eski deneylerle yenilerinin birleşmesi de söz konusudur. Yaratıcılık süreci bir ‘yapma ve oluş’ sürecidir, oluş ise bir değişmedir; şimdiye dek olmayan birşeyin biçimlenmesi demektir. (San; 2004:14)

Daha önce de belirttiğimiz bilgi ve fikir üretimi, deneyim, yaratıcılık, insan beyninde gelişen ve senteze uğrayan bir durumdur. Bunlar doğru bir etkileşimde ise insanı alanında uzman kılar. İnsana uzman sıfatını kazandırmanın da doğru bir eğitimin sonucu olduğu bilinmektedir.

Güzel Sanatlar Liselerinde Temel Tasarım Dersi tasarım eğitimini doğru bir şekilde vermeyi amaçlamaktadır. Bu dersin plastik sanatlarla ilgilenen ve tercih ettiği herhangi bir alanda uzmanlaşmak isteyen bireylere, tasarlama eylemini özgün sonuçlara ulaştırmada yol gösterici bir durumda olması gerekmektedir.

Bu çalışmada amaç temel tasarım eğitiminin, plastik sanatlar açısından yeri ve önemi vurgulamak, güzel sanatlar liselerinde verilen diğer alan derslerine katkısını nitel bir yöntemle sorgulamaktadır. Ankara Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri ise bu araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada yardımlarını esirgemeyen ve beni yönlendiren danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Meliha YILMAZ’a, Prof. Dr. Nihat Boydaş’a, Yrd. Doç. Dr. Necati CEMALOĞLU’na, uygulamaların değerlendirmesinde yardımcı olan Yrd.

Doç. Dr. Yusuf Baytekin BALCI'ya, Doç. Dr. Serap BUYURGAN'a, her türlü desteğiyle yanımda bulduğum, bütün kişiliğiyle ve hoca sıfatıyla örnek aldığı çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Güzin AYRANCIOĞLU'na ve bütün hedeflerime ulaşmamda emeği geçen aileme, diğer hocalarıma sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Araştırmamda kaynaklarıyla ve önerileriyle desteklerini esirgemeyen, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan ve bana inanan arkadaşlarıma ayrıca teşekkür ederim.

Temmuz 2006

Hatun YERLİKAYA

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	vi
RESİMLER CETVELİ	viii
ÇİZELGELER CETVELİ	ix
KISALTMALAR CETVELİ	x

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Problem Durumu	1
Problem Cümlesi	2
Alt Problemler	2
Varsayımlar	3
Araştırmanın Önemi	3
Kapsam ve Sınırlılıklar	4
Tanımlar	4

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

EĞİTİM VE SANAT	5
Eğitim	5
Sanat	6

Sanat Eğitimi	8
Temel Tasarım	10
Tasarım	10
Temel Tasarım Dersi	13
TASARIM ELEMANLARI	13
Nokta	14
Çizgi	15
Leke	16
Form Ve Biçim	18
Renk	19
Doku	22
Mekan	23
TASARIM İLKELERİ	24
Denge	24
Derecelenme	25
Hareket Ve Ritm	25
Değişiklik	26
Ahenk	26
Birlik	27
Oran	28
YARATICILIK	29
Yaratıcılık Ve Zeka	32
Yaratıcılık Ve Patoloji	34
Yaratıcılık Ve Kişilik Özellikleri	35
Sanatta Yaratıcılık	37
Eğitimde Yaratıcılık	39

Ergende Yaratıcılık	42
Ergende Çizgisel Gelişim Basamağı	43
Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri	44

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli	46
Evren ve Örneklem	46
Verilerin Toplanması	46
Veri Toplama Araçları	47
Verilerin Analizi	47

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Temel Tasarım Dersi Öğrenci Çalışmaları	48
Resim Dersi Öğrenci Çalışmaları	58
Grafik Dersi Öğrenci Çalışmaları	66

V. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar	76
Öneriler	77
KAYNAKÇA	78
EKLER	82

RESİMLER CETVELİ**TEMEL TASARIM DERSİ ÇALIŞMALARI**

Resim 1	48
Resim 2	48
Resim 3	49
Resim 4	50
Resim 5	51
Resim 6	52
Resim 7	53
Resim 8	53
Resim 9	54
Resim 10	54
Resim 11	55
Resim 12	55
Resim 13	56
Resim 14	56
Resim 15	57

RESİM DERSİ ÇALIŞMALARI

Resim 16	58
Resim 17	60
Resim 18	62
Resim 19	64

GRAFİK DERSİ ÇALIŞMALARI

Resim 20	66
Resim 21	68
Resim 22	70
Resim 23	72

ÇİZELGELER CETVELİ

Çizelge 1	59
Çizelge 2	61
Çizelge 3	63
Çizelge 4	65
Çizelge 5	67
Çizelge 6	69
Çizelge 7	71
Çizelge 8	73
Çizelge 9	74
Çizelge 10	75

KISALTMALAR CETVELİ

a.g.e.	Adı Geçen Eser
çev.	Çeviren
s.	Sayfa
no.	Numara
res.	Resim
S.	Sayı

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, varsayımlar, araştırmanın önemi, kapsam-sınırlılıklar ve tanımlar verilmiştir.

Problem Durumu

“Sanat Eğitimi, sözsüz düşünme yeteneğini, algıyı, imgelemeyi ve imgeleri gerçekleştirmeyi sağlar ve bir şeyler yaratılmasına yardımcı olur. Bireylerin kendi kendilerini disipline etmelerinde etkili olan sanat eğitimi, diğer temel alanları tamamlayan bir yapıya da sahiptir; dil için zorunlu iletişim melekesi ve mantıki matematiksel düşünme, sanat eğitimi yoluyla geliştirilir ve motive edilir. Ayrıca toplumsal beceriyi ve toplumsal bilinci geliştirmede bu eğitimin işlevi büyüktür.” (Özsoy, 2001:185)

ABD ve Avrupa ülkelerinde sanat eğitimi derslerinin müfredatları incelendiğinde; özellikle ilk ve orta öğretim kurumlarının programlarında “Art, Kunst” vb. derslerin haftalık ders saatlerinin fazla olduğu, ders kapsamlarının farklılığı, içeriklerinin bireyi yarınlara hazırlamada etkili olduğu, ayrıca öğrencilerin gelecekte iyi bir sanat tüketicisi olmalarının hedeflendiği dikkati çeker. Batı ülkelerindeki program geliştirme çalışmalarında ise; yaş grubu özelliklerinden yola çıkılarak eğitim süreçlerinin incelendiği, eski yöntemlerle birlikte değişen dünya koşulları içerisinde bireyin ihtiyaçları dikkate alınarak durumun bilimsel verilerin ışığında değerlendirildiği ve planlandığı gözlenmektedir. (Gel, 2004:1)

Bu da gelişmiş ülkelerin sanat eğitimine ne kadar önem verdiklerini ortaya koymaktadır. “Gelişmiş” sözcüğünü bu ülkeler için kullanmamız da yaratıcı birey yetiştirmek amacıyla uyguladıkları eğitim politikalarından kaynaklanmaktadır.

Yaratıcılık daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilişkileri kurabilme, böylece yeni bir düşünce şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni fikirler

ve yeni ürünler koyabilme yetisidir. (Landau:San, 2004:15) Dolayısıyla “yaratıcılık, tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içinde vardır. (San, 1979:18)

“İnsanların hayatına, faaliyetlerine hakim olan kuvvet, ibda ve icat kabiliyetleridir.” Atatürk’ün bu sözü de yaratıcı düşünce yöntemlerinin verildiği bir eğitim sisteminin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Böyle bir sistemde de sanat eğitiminin yeri büyüktür.

Sanat eğitimi; bireylerle var olan yaratıcı gücü geliştirme konusunda en etkin disiplindir. (Gel, 2004:2)

Sanat eğitimi içerisinde, birçok alana alt yapı oluşturan temel tasarım dersi de yaratıcılığı ortaya çıkarmada önemli bir unsurdur. Temel tasarım dersi, öğrencilerden yaratıcı yeteneği olanları saptamak; onların çalışacağı sanat dalını seçmede temel olacak tasarım eleman ve ilkelerini vermek üzere meslek öncesi eğitimi olarak eğitim kurumlarında yer alan bir derstir.

Problem Cümlesi

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerindeki temel tasarım dersinin yaratıcılığı ortaya çıkarmadaki yeterli düzeyi ve üst sınıflarda verilen diğer alan derslerine yaratıcılık açısından katkısı nedir?

Alt Problemler

- 1– Yapılan çalışmalarda özgünlük sağlanabilmiş midir?
- 2– Görsel biçimleme öğelerini kullanmada öğeler arasında ilişki kurulabilmiş midir?
- 3– Çalışmalarda bütünden ayrıntılara indirgeme, çözümleme gözlenebiliyor mu?
- 4– Çeşitli öğelerden yeni ve anlamlı bütün oluşturulabilmiş midir? (Sentez)

- 5– Görsel biçimleme öğelerini farklı yollarla kullanarak yeniden tanımlamalar yapılabilmiş midir?
- 6– Çalışmalar yapılırken kendiliğinden oluşan (spontane) biçim, renk, doku vb. oluşumlar değerlendirilebilmiş midir?
- 7– Tasarım öğeleri tasarım ilkelerine göre düzenlenebilmiş midir?

Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir.

- Temel tasarım dersinin yaratıcılığa katkısı olduğu düşünülmektedir.
- Temel tasarım dersinin, alan derslerine katkısı olduğu düşünülmektedir.
- Öğrenciler, temel tasarım dersinde öğrendiklerini alan derslerine aktarabileceklerdir.

Araştırmanın Önemi

Kuruluş amacında da belirtildiği gibi güzel sanatlar liseleri öğrencilerin, alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetiştirmelerini, milli ve milletler arası sanat eserlerini tanımalarını ve yorumlamalarını sağlar.

Bu okullardaki ders programları, öğrencilerdeki yaratıcılığı ortaya çıkarması açısından önem taşımaktadır.

Yaratıcı insan, yaratıcı süreç içinde geçmişinden, entellektüel birikiminden, deneyiminden, algılarından, hayal gücünden yararlanarak, çevresini bu bağlamda değerlendirip aktarım yetisi çerçevesinde sezgi ve araştırma ile özgürce yaratıcı ürünler, yapıtlar oluşturur, farklı önermelerde bulunur. (Çellek, 2004:1)

Bütün bunlar da doğru bir eğitimle sağlanabilir.

Bu araştırma, Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde verilen temel tasarım dersinin yeterlilik düzeyini ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Temel tasarım dersinin

diğer alan derslerine temel teşkil etmesi, bu dersin incelenmesini önemli kılmaktadır. Ayrıca bu araştırmayla temel tasarım dersinin işlenişine öneriler getirilebilecektir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Ankara Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi ile sınırlandırılmıştır.
- Ankara Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde okutulan temel sanat dersinin grafik ve resim derslerine yaratıcılık açısından katkısını kapsamaktadır.
- Yapılan uygulamalardan ortaya çıkan sanatsal ürünler incelenerek değerlendirilecektir.
- Araştırma, hazırlık ve 9. sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, 15 tane temel sanat çalışması, 4 tane grafik, 4 tane de resim çalışmasını kapsamaktadır.
- Sınıflar 24 öğrenciden oluşmaktadır.

Tanımlar

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri: İlköğretim üzerine bir yıl hazırlık sınıfı ve en az 3 yıl lise öğrenim süresi olan yatılı, gündüzlü ve karma eğitim yapan okullardır. (T.Dergisi, 1999:sayı 2505)

Tasarım: Bir tasarlama eylemi sonucunda beliren ve asıl yapının gerçekleşmesi sırasında yönlendirici olan proje, çizim gibi ürünlerin tümü. (Sözen;Tanyeli: 2003:231)

Yaratıcılık: Daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilişkileri kurabilme, böylece yeni bir düşünce şeması içinde yeni yaşantılar, deneyimler, yeni fikirler ve yeni ürünler koyabilme yetisidir. (Landau:San, 2004:15)

Temel Tasarım Eğitimi: Tasarlama eylemini öğretmekle uğraşan çağdaş bir disiplin. (Sözen;Tanyeli: 2003:233)

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, konunun genel ve kuramsal çerçevesi verilmiştir.

SANAT EĞİTİMİ

EĞİTİM VE SANAT

Eğitim

Tyler (1950) eğitimi, “kişinin davranış örüntülerini değiştirme sürecidir.” Şeklinde tanımlamıştır.” (Sönmez, 2005:35)

Eğitim, evrensel bir kavram olması itibariyle her topluma hitap eden, bir çok filozofun ve eğitimcinin üzerinde kafa yorduğu ve tanımladığı bir sözcük olmuştur.

Bloom için ise; eğitim, “kişinin davranışlarından, kendi yaşantıları yolu ile istedik ve bir dereceye kadar kalıcı değişimler meydana getirme sürecidir. Eğitimin ürünü ise, böyle bir süreç sonucunda oluşan davranış değişimleri bütünüdür.” (Bloom, 1979:299-300)

Felsefe görüşlere göre de eğitimin tanımı değişmektedir. Sözcüğü idealizme göre eğitim, insanın bilinçlice ve özgürce Allah’a ulaşmak için sürdürdüğü biteviye çabalarıdır. Realizme göre eğitim, yeni kuşağa kültürel mirası aktararak, onları topluma uyuma hazırlama sürecidir. Pragmatizme göre eğitim, kişiyi yaşantılarını inşa yoluyla yeniden yetiştirme sürecidir. Marxizme göre eğitim, insanı çok yönlü eğitme, doğayı denetleyerek onu değiştirecek ve üretimde bulunacak biçimde yetiştirme sürecidir. Natüralizme göre eğitim, kişinin doğal olgunlaşmasını artırma ve onun bu özelliğini göstermesini sağlama işidir. (Sönmez, 2005:36)

Eğitim nasıl tanımlanırsa tanımlansın, temelinde şu özelliklerin bulunduğu söylenebilir:

- 1– Nesne (obje) olarak insanın alınması,
- 2– Nesnenin halihazırdaki durumunun yetersiz kabul edilmesi,
- 3– Nesnenin istendik yönde değiştirilmesi,
- 4– Bu iş için çevrenin ayarlanması, yani tutarlı ,etkin araç, gereç, strateji, yöntem, teknik vb. gibi uyarıcıların devreye sokulması,
- 5– Nesnenin istendik davranışları (hedefleri) kazanıp kazanamadığının yoklanması gerekir. (Sönmez, 2005:37)

Eğitimin,her türlü davranışa etkisi olduğunu düşünürsek bireyin doğumundan ölümüne kadar bütün yaşamını kapsayan önemli bir süreç olduğunu söyleyebiliriz.Ai-le ortamında doğru bir şekilde başlayan eğitim,bireyin kişisel özelliklerine göre hayatını yönlendirmesi ve her zaman hazır bulunuşluk düzeyini artırması açısından büyük önem taşımaktadır.

Aile ve okul ortamında doğru yönlendirilmiş birey, kendi bedensel ve zihinsel özelliklerine göre hayatının büyük bir kısmında yer alacak olan mesleği için eğitim faaliyetlere katılacaktır. Bu faaliyetler, bireyin kişisel özelliklerine göre, matematik, psikoloji, spor, tarih, sanat vb. alanlarda farklılık gösterebilecektir.

Sanat

Sanat teriminin ingilizce karşılığı “art” sözcüğüdür. “Art” latince bir terim olan “düzenleme” ya da düzenleme anlamına gelen “ars” teriminden gelir. Bu, sanatın temel, evrensel tasarımlarından biridir. Sanat için pek çok tanım önerilmesine rağmen tartışmaları sonlandıracak ortak bir tanıma varılamamıştır. (Keser, 2005:291)

Tarih boyunca bazı sanatçı ve düşünürler sanat hakkında çeşitli tanımlar yapmışlardır. Bunlardan bazıları:

- “Sanatın tanımı şeylerin dış görünüşünü değil, iç anlamını göstermektir.”
Aristoteles.

- Kant’a göre sanat bir “oyun”dur. O, sanatın kaynağı olarak “iş”i görür. Hegel ise: “Ruhun madde içindeki görünümü” olarak niteler.
- “Para kazanmak sanattır, çalışmak sanattır ve iyi iş sanattır.” Andy Warhol.
- “Büyük sanat doğanın bittiği yerde gelişir.” Marc Chagall.
- “Sanat bağımlılık yapan bir haptır.” Marcel Duchamp.
- “Hepimiz biliriz ki sanat gerçeklik değildir. Sanat bizim gerçeği anlamımızı sağlayan bir yalandır. Sanatçı başkalarını kendi yalanlarının gerçekliğine inandırmanın yolunu bilmelidir.” Pablo Picasso.
- “Sanat ya aşırıcılıktır ya da devrimdir.” Paul Gauguin.(Keser, 2005:293)
- “Doğruyu, estetik yaşantılar oluşturmak amacıyla dürtüler yaratma becerisidir.” Thomas Munro.(Sözen;Tanyeli, 2003:208)

Sanatçılar, müzeler, küratörler, sanat patronları, sanat eğitimcileri, sanat eleştirmenleri, sanat tarihçileri ve diğerlerinin sanatın değişimiyle ilgisi vardır. ...Sanat, tarih boyunca, farklı şekillerde sınıflandırıldı. Bu sınıflandırmalar, başlangıçta sanat dallarına verilen değer ve toplumsal sınıfların ilgisi doğrultusunda yapıldı. Modernist dönemdeki sınıflandırma ise sanat dallarının anlatım için kullandığı materyallere göre yapılmaktadır.

Günümüzde sanat yaygın olarak şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- 1– Yüzey Sanatları: Kağıt, kumaş, tuval ve duvar gibi yüzeylere yapılan resim, grafik, baskı vs. sanat formları.
- 2– Hacim Sanatları: Heykel, seramik vb. üç boyutlu sanat formları.
- 3– Mekan Sanatları: Mimari, yerleştirme (enstalasyon), dekorasyon vb. sanat formları.
- 4– Dil Sanatları: Roman, şiir, öykü vb. sanat formları.
- 5– Ses Sanatları: Müzik.
- 6– Eylem Sanatları: Bale, dans, pandomim vb. sanat formları.
- 7– Dramatik Sanatlar: Sinema, tiyatro, opera, müzikal vb. sanat formları.

Sanat Eğitimi

20. yüzyılın başından bu yana sanat eğitimi kavramı, kapsamsal ve genel anlamda sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır. Dar anlamda ise okullarda sınıflardaki ve ilgili bölümlerdeki bu alana ilişkin olarak verilen dersleri tanımlar. Yukarıdaki yaygın ve tümel anlamda kullanıldığı özellikle belirtilmedikçe, sanat eğitimi, daha çok “plastik sanatlar alanında verilen eğitim” biçiminde anlaşılmaktadır. Her iki durumda da sanat eğitimi, yetişkin eğitiminden çok, yetişmekte olanların genel eğitim süreci içinde ele alınmaktadır. (San, 2003:17)

Sanat eğitimi, bireyin zihinsel, duysal, bedensel eğitimi bütünlüğü içinde estetik duygularının geliştirilmesi, yeteneğinin olgunlaştırılması ve yaratıcılığının artırılması için yapılan eğitim çabasıdır. (Keser,2005:295)

Türkdoğan (1981:14) ise, sanat eğitimi şöyle tanımlamaktadır: “Kişinin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmek, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir seviyeye ulaştırmak amacıyla yapılan eğitim faaliyetlerinin tümüdür.”

Sanatın her türünü içerisine alan genel anlamda bir sanat eğitimi, sanat tarihi, kültür tarihi, sanat kavramları, sanat eleştirisi, sanat psikolojisi, sanat sosyolojisi, sanat felsefesi, sanat pedagojisi, estetik gibi alanlardan yararlanmalıdır. Bununla birlikte okullarda verilen alana ilişkin sanat dersleri programlarının geliştirilmesi ve eğitiminin uygun ortamlarda verilmesi gerekmektedir. Ancak o zaman sanatın oluşumu, sanatsal yaratma, sanatın işlevi konularında toplumsal bilinç gelişebilir. (Ünver, 2004:5)

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen amaçlarla örtüşen, sanat eğitiminin amaçlarına ve ilkelerine baktığımızda, bireye kazandırılmak istenen özellikler için belirlenen ilkeler yaratıcı, araştırmacı, sorgulayıcı, kendine güvenen, analitik düşünme yetisi olan, sanatsal sorunlara çözümler bulabilen, sezgi sahibi, sağlıklı düşünme yeteneğine sahip ve kişilik gelişimi bakımından yeterli, özgün, yaratıcı edimleri ile kendini ifade edebilecek teknik bilgilerle donatılmış, sorun çözebilen, bir kimlik ve kişiliktir. Sanat eğitiminin amaçları ile hedeflenenler ise sanatsal aktivitelerin ve yaratıcılığın

doğasını tanımaları ve benimsemeleri, duygusal, duyuşsal, bilgisel entelektüel etkinliklerle ilgili ortaya çıkan düşünce ve hareket özgürlüğü ile ilgili bazı olasılıkları öğrenmeleri, görme, ayımsama ve görsel olan her şeyin netleşmesine olanak sağlayan aktif bir algılama işlevi olduğu şeklinde beceri kazanmaları, sanat yapıtlarını değerlendirecek, onları ayımsayabilecek nitelikli, sanat tarihi ve estetiksel bilgi birikimlerine sahip olmaları. Günümüzde en önemli sorunlarından biri olan “çevre” kavramının ne anlama geldiğini anlamalarını, yetişkin bir birey olarak onun geliştirilmesi için duyarlı olmalarını, sorumluluk alabilmelerini sağlamak. Araştıran, inceleyen, sorgulayan, hoşgörülü, geniş,özgür düşünceli bireylerin yetişmesine olanak sağlamak. Toplumsal ve kültürel yaşamda kendine güvenen katılımcı, sorumluluk sahibi, üretken kişiliklerin oluşumuna katkı sağlamak olarak belirlenmiştir. (Söylemez, 2004:394)

Sanat eğitimi, her yaştaki birey için gereklidir. Ve insan hayatında önemli bir yer tutar. Sanat eğitimi, bireyin yaratıcı güç ve potansiyelini eğitmek, estetik düşünce ve bilinci örgütlemek için gereklidir. Sanat, bireyin sosyal ilişkilerini ayarlamasını, işbirliği ve yardımlaşmayı, doğruyu seçme ve ifade edebilmeyi, bir işe başlayıp bitirme sevincini tatmayı, üretken olmayı sağladığı için gereklidir. Sanat eğitimi, gözlem yapma, orjinalite buluş ve kişisel yaklaşımları destekler, pratik düşünmeyi geliştirir. Olayları, olmadan da beyinde gerçekleştirebilme gücünü artırır. Bireyin el becerisini geliştirir ve sentez yapmasına yardımcı olur. Sanatla ilgilenmek ister ürün verecek, isterse seyrederek, dinleyerek, okuyarak olsun, sadece duyguları ve duyarlılığı harekete geçirmekle kalmamakta, bilişsel ve duyuşsal yönleriyle bütün zihinsel yönleri canlı tutmaktadır. (Kutluay, 2004: 2)

Sanat eğitiminin, özellikle görsel eğitimin okul öncesinden başlaması daha doğru olacaktır. Çünkü, insanın doğayı en çok tanıdığı ve kişiliğinin biçimlenmeye başladığı yıllar bu dönemdir. En geniş kapsamlı öğretim alanı okuldur. Okullardan gerek kuramsal alana ilişkin bilgiler bağlamında, gerekse uygulamalı çalışma alanlarında, eğitimci ile eğitilen birey arasında kurulacak doğru, anlamlı ilişkiler, gelişimi yönlendirecek, hızlandıracaktır. (Kırıçoğlu, 1990: 53)

Toplumdaki bireylerin beğenisini geliştirmek istiyorsak onları küçük yaştan itibaren sanat eserleriyle karşı karşıya getirmek ve onların bu eserlerden tat almasını sağlamak durumundayız. Aksi halde tekdüze olarak uygulanan programlar bireyin gelişmesine katkı sağlamadığı gibi onları monotonluğa iterek konudan uzaklaşmalarına da neden olabilir. Öğrencide daha öncesi yanlış uygulamalarla oluşan isteksizliği yok etmek, dersi ilginç hale getirip, vazgeçilmez bir ders havasına dönüştürmek sanat eğitiminin kendi kontrolündedir. Bu konudaki başarı ise göstereceği çabaya bağlı olarak artabilir. (Gel, 2004: 5)

Ancak sanat eğitimini yalnız okul dönemi ile sınırlandırmak, yalnız o dönemde verilecek bir eğitim olarak anlamak yanlış olacaktır. Sanatsal tüketimin fazla olduğu bir şehirde, oradaki havayı soluyan her insan bir şekilde bu olaylardan ya haberdar olacak ya da ister istemez kendini içinde bulacaktır.

Bir sergi afişine, bir kitap kapağına, bir logoya, bir galeri penceresine gözümüz takılıp kalmaz mı? İçimizde uyanan yoğun merak bizi içine çekip, belki de hiç gitmediğimiz diyarlara, görmediğimiz rüyalara, aklımıza hiç gelmeyen fikirlere sürüklemeyebilir mi? Bu küçük görünen dürtüler, insanda çok büyük heyecan yaratabilir. Sadece bu dürtülerle sanata ilgi duymaya başlamış, ciddiyetle çalışmış, sanatsal ürünler ortaya koyabilmiş bireyler vardır.

Sanat eğitimini okul ortamı içine ya da dışında alan her yaştaki birey kendi değerlerinin farkındadır. Sanatsal ürünler yaratmaktan, izlemekten ve sanatsal faaliyetlere katılmaktan zevk alır. Bu bireyler geniş bir vizyona sahip, sanata ve sanatla ilgili olan her şeye sahip çıkan, saygılı bireylerdir. Bu nedenlerle sanat eğitimi, her yaştaki birey için mümkündür ve gereklidir diyebiliriz.

TEMEL TASARIM

Tasarım

Tasarım bir süreçtir ve bazı aşamaların gerçekteşmesi söz konusudur. Bu aşamaları tasar ve tasar gibi isimlendirmek mümkündür. Tasarım aslında önümüzdeki

problemin çözümüdür, sonucudur diyebiliriz. Tasarımla ilgili sağlıklı bir tanım yapmak için tasar ve tasarı sözcükleri üzerinde durmak faydalı olacaktır.

Tasar, tasarım kelimesinin sözcük kökü olması itibariyle de tasarımın temelini oluşturmaktadır.

Tasar; bir görüngüye bir şekillenmeye, bir disiplin getirmek, parçaları bir bütün halinde düzenleyebilmek, sonuçta bir organizasyon yeni bir sistem, yeni bir örgütlenme, yeni bir varoluş kurabilmektir. (Atalayer, 1994:76)

Bir çalışmaya “tasar” diyebilmek için bir amaca hizmet etmesi, fikir mahsulü olması ve içinde yaratıcılık bulunması gerekmektedir. (Güngör, 1983:2)

Atalayer de tasarım sözcüğünü farklı bir şekilde irdelemiştir:

“Design kavramının karşılığı olarak kullanılan tasarım kelimesinin, Türk dilindeki üreme kökü “tas”tır. Tas isim olarak sıvı yiyecek-içecek kabıdır. Bu pelesenk anlamın dışında, kelime kökünü biraz irdelersek, “tas” ile anlatılan gerçekleri daha iyi anlamış oluruz... Türkçe’deki tas kökü, tam bir eylem köküdür: Ait olduğu özün sınırlarını belirleme çabasıdır. Zihinsel ve doğasal uzayı, ayırdedici özellikleri ile anlamlandırarak, sınırlandırıp oluşturmak, canlandırmak, değiştirmek ve üretmek ‘tas’tır. Bir işleve uygun, ayırdedici nitelikleri zihinsel, eylemsel veya nesnel olarak yaratmaktır. (Atalayer, 1998:2)

Doğada amaçsız hiçbir oluşum “mevcut” değildir. Her şey bir temel işlev içerir. İşlevi belirleyen, hem de işlevle belirlenen olarak düşünülen (tasarlanan) formun, uygulanabilecek bir tarzda düzenlenmesi, tasar’ı meydana getirmektedir. Bu genel ve soyut tanım, dizaynın (tasar’ın) “tasarım sürecinin” bir aşaması olduğunu ifade eder. “Dizayn”, tasarım sürecinin son aşamalarından biridir. Süreçte, önce pratik araştırma, inceleme ile gerekli tüm bilgiler elde edilir, toplanır. Bu birikimden sonra, bu bilgilerin analizi ile “ana fikir ve işlev” belirlenir, tanımlanır, sınırlanır. Böylece elde edilen fikir yönlendirilir, geliştirilir. “Sentez” aşamasında “değerlendirme yöntemleri” ile doğru çözüm saptanır. Artık “biçimlendirme”, düzen kurma, tasar (estetik görüngü) üretme çalışmalarına gelinmiştir. Bu aşamada sanatçının artistik yeteklerine, sezgi po-

tansiyeline, bilgi ve deneyimine iş düşer. Önce duyulur, sezilir, düşünülür, buluş yapılır, sonra zihinde canlandırılan, taslakla dışavurularak görünüme aktarılır. (Atalayer, 1994:154-155)

Tasarım

XX. yy'ın başında Bauhaus akımı ile "design" sözcüğü sanat alanında kullanılmaya başlanmıştır. İngilizce'deki "design" ve Fransızca'daki "projeter"ın karşılığı olarak, Türkçe'de tasarlama, tasarım, tasarı gibi sözcükler kullanılmaktadır. Design, Latince'den gelen bir sözcüktür ve "de+signare" köklerinden meydana gelmiştir. Latince'de "signare", signum yani işaret anlamına gelen kökten türetilmiş olup, "etmek" anlamını taşımaktadır. (Öztürk, 2001:3)

Sözen ve Tanyeli (2004:231), tasarımı, "bir tasarlama eylemi sonucunda beliren ve asıl yapının gerçekleştirilmesi sırasında yönlendirici olan proje, çizim, maket vs. gibi ürünlerin tümü" olarak tanımlamışlardır.

Design sözcüğünü içerik olarak tasarım sözcüğünden daha kapsamlı olduğunu düşünerek türkçe yazılışı olan "dizayn"ı kullanmayı tercih eden eğitimciler de mevcuttur.

Bazı eğitimciler dizaynı iki anlamlı görüş olarak da nitelerler. Yani tasarlanan şeyin kağıt üzerine geçirildiğinde görülen eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi, zihinde tasarlanan uygun olana kadar eskizlerle düzeltilmesi anlamındadır. (Gürer;Gürer, 2004:18)

Moda, mimari, grafik, mobilya, iç mekan, peyzaj, tekstil, endüstri, web sayfası gibi tasarım gerektiren birçok alan vardır. İşlevsel yönleri de olan bu alanların tüketim açısından çekiciliğini artırmak amacıyla biçimsel düzenlemeler yapılmaktadır.

1950 yılından sonra büyük aşama kaydeden tasarım, başlangıçta sadece sanat eğitimi veren kurumlarda ana ders iken, bilim ve teknolojiadaki gelişmelere paralel olarak büyük bir değişim geçirmiş ve sanatın dışında her disiplindeki eğilime aynı derecede hitap eder duruma gelmiştir. (Tepecik, 2002:28)

Bu da tasarımın, insan yaşamındaki gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır.

TEMEL TASARIM DERSİ

Temel tasarım eğitimi, zengin deneyim ve uygulamaları ile öğrenci zihninde estetik, imge, simge, kavram birikiminin temellerini atar. Öğrenci birikimleri ile hem görmeyi hem de estetik bilgi üretmeyi becerir. (Atalayer,1994:33)

Temel tasarım dersi, tüm uygulama ve teorik derslerde kullanılan temel tanım-ları yapma, malzemeleri kullanma, problem oluşturma, çözüme yönelik planlama, ifa-de ve iletişim sağlama sürecine girmesine yardımcı olmaktadır. Bu ders, öğrencinin çevresine karşı duyarlılığının artmasını, eleştirel bir gözle bakmasını, görsel ifade gü-cünü daha üst düzeyde tutmasını sağlayacaktır.

Temel tasarım eğitimi görünenin salt ögesel yapılarının öğretilmesi ve “talim” ettirilmesi değildir. Renk, form-biçim, doku, yön, aralık vb. öğeleri ve bunların “gör-sel bileşiminin” ilkelerini öğretmek, temel sanat eğitiminin bir yanıdır. Algısal bilme, içsel anlam-içerik, işlev toplumsal “ilgi”, izleyici kavraması, gösterenini içi yansıtan görüngü yapılanması, uygulama ve deneyimlerde öğrenciye algılatırıp kavratılmalı-dır. Temel tasarımın bu yanı eksik olursa, temel tasarım “teknisyen operatör” eğitimi-ne dönüşür. (Atalayer, 1994:35-36)

Temel sanatın (tasarımın) hedeflediği yaratıcılığın yönü ise; anlamlı, işlevsel güzelliştir. Öge ve ilkeleriyle, Temel Sanat (Tasarım) eğitimi, orjinal, iddialı, özgün ve faydacı güzel sentezlerini yaratmanın yöntemli eğitim ve öğretimidir. (Atalayer, 1994: 155)

TASARIM ELEMANLARI

Her görünüş kendini oluşturan öğelerin enerjisel yapısının somutlaşmasıdır. Her görünüş, içinde taşıdığı çatışkılar, çelişkilerin gerilimiyle var olan anlam ve özün, ifadeleşmiş bir yapım-üretim tekniği somutlaşmasıdır. Görsel sanatlarda anla-mın, işlevin ifade değerlerini kazanmalarını (onları görünür somutluklara ulaştıran) resimsel “anlatım tekniği öğeleri” vardır. Buluş, yaratış, görünür kılınırken, hem tas-lak (eskiz) hem de “orjinalin” biçimlendirilmesi ifade değerinin somutlaşması, nokta,

çizgi, leke teknikleriyle gerçekleşir. Bunlar, doğanın kendisinde olmayan insan tarafından üretilmiş, yaratıcılığa “görüngü” somutlaşması kazandıran teknik öğelerdir. (Atalayer,1994:142)

Sanatçı, bu teknik öğelerle düşünsel ifadelerini estetik bir şekilde yorumlayıp, yeniden düzenleyerek somutlaştırır. Bu öğeler ifadenin somutlaşması için gereken araçlardır ve bunları etkili bir şekilde kullanmak yetenek, yaratıcılık ve eğitim gerektirir.

Meydana getirilen sanatsal ürünlerin değerlendirilmesinde gözönünde bulunduracağımız tasarım elemanları hakkında bilgi edinmekte fayda vardır.

Nokta

Estetik güzelin, görünüşün yaratımında kullanılan teknik “temel” öğelerden biri olan “nokta” boyutsuz eleman olarak tanımlıyor. Gözün, merceksel yapısının, “maksimum-minimum ölçü görme” sınırlılığı vardır. Gözün görüp algılayabildiği, en küçük, minik “boyutsuzluk”, nokta ögesidir. (Atalayer,1994:143)

Tek başınayken durgunluk etkisi yaratmasına karşılık çoğaldıkça yüzey üzerindeki etkisi dinamikleşir. Noktanın birden fazla kullanımında, göz kendiliğinden bağlantı kurar. Göz, nokta sayılarındaki artışla kurduğu bu bağlantıyı çizgiselliğe dönüştürerek algılar.(Yılmaz,2005:27)

Paul Klee’ye göre düz kağıt üzerinde kalemin dokunmasıyla beliren nokta çıkış noktası oluyor, bu nokta kalemi tutan elin enerjisiyle yüklüdür. Noktanın hareketinden çizgi, çiziden dikey (düzlem), düzemden hacim ve diğer öğeler oluşur.Serbest kullanılmış noktalar (benekler) bir grup veya bir yayılma içerisinde bulundukları zaman, yüzey üzerinde bir gerilim ve görsel enerji değişikliği yaratır. (Gürer; Gürer, 2004:28)

Yüzey üzerinde noktalar, yoğunluklarıyla, yönelişleriyle ve biçimsel değişiklikleriyle farklı ifadeler kazanır, görsel mesajlar verir. Yoğun biçimde gruplaşmış noktalar koyu, örgütlenmiş, güçlü bir etki bırakır. Seyrek kullanılan alanlarda ise nereye

dahil olduğu belli olmayan, kararsız, güçsüz bir ifade kazanır. Bu koyu-açık alanlardaki gidiş gelişler hareketliliği, dinamizmi, sürekliliği ifadelendirirler.

Noktalar, yoğunluklarına ve yönelişlerine göre, bir yüzeye, hatta üç boyutlu formlara dönüşebilir.

Çizgi

Çizgi insan beyninin ürettiği, gerçekte olmayan ince uzun görünüm değerinin nesnelleşmiş sembolüdür. Geometride ise, “noktaların bir veya değişik yönlerde, sınırlı veya sınırsız olarak arda arda dizilmesinden elde edilen şeklidir.” diye tanımlanır. Çizgi, en-boy zıtlığı çok fazla olan yüzeysel yapıların simgesel şeklidir. Doğada çizgi yoktur. Çizgi, insan gözünün, insan zihninin “yarattığıdır.” Herhangi bir görünüş alanındaki, eni boyu arasında çok büyük ölçüsel farklar içeren yüzeyler, insan tarafından, simge olarak çizgi şeklinde kavramlaştırılır. (Atalayer,1994:146-147)

Çizgi, hareket ve biçimden başka gerektiği kadar ve düzenli kullanıldığında doğal olarak ritmi de sağlar. En önemli özelliği kütle veya somut biçimi gösterebilmesidir. Somut biçimi anlatabilmede çizginin akıcı, temiz ve keskin olması gerekir. Bir konuyu özlü olarak gösterebilmede çizginin görevi seçmedir, ayıklamadır. Kalınlaşıp, incelererek, keskinleşip-yumuşayarak, koyulaşıp-açılarak, biçim ve düzene ışık değerleri katar, etkinlik kazandırır.Böylece duyumsal bir güce erişerek nesnel gerçeği yansıtırken ona özgün bir anlam katar. (Gürer, 2004:39)

...Sanat yapıtının düzenlenmesi ve onu oluşturan organizasyon elemanları, ayrı ayrı temel guruplara sahiptirler.Bu elemanları, bağlayıcı ve başlatıcı temel unsur çizgidir. Gözle görülen gerçeğin ve grafik düşüncelerin sembolize edilmesi, sadelik ve netlik kazanması, çizginin sonsuz, derin düşüncesinde netlik kazanır. (Artut,2004:125)

.... Sonuç olarak çizgi, şekillendirmenin, hacimlendirmenin, görsel yaratının boyutsal bir ögesi olduğu işleve, anlanan üzerinde taşıdığı “becerikliliğe” göre estetik değer içeren, görsel somutlanmanın teknik anlatımıdır. (Atalayer, a.g.e., s. 147-148).

Çizgi, resmin içinde ve dışında kalan alandan bahseder. Söz konusu biçime getirilen saf bir sınırlamadır.” (May, 2001: 124)

Anlatımı sağlamak çizgiyi ve farklı çizgi karakterlerinin kullanımını gerektirir. Anlatımın oluşturulmasında da çizgi ilk adımdır.

Çizgilerin geometrik karakterlerindeki veya estetik ifadelerindeki “uyum ve zıtlıklar” istenilen etkilerin verilmesindeki temel yönelişlerdir.

Uyum ve zıtlık etkileri verilmek istendiğinde benzer veya aynı karakterdeki çizgiler ve farklı karakter, yön ve ölçüdeki çizgilerle sağlanabilecektir.

Çizgiler, farklı biçim oluşturma yanısıra bazı duygulanımlara da yol açabilmektedirler. Tasarımda yumuşaklık, sertlik, hareket, dinamizm, güç, sadelik, dinginlik gibi etkilerde bırakırlar.

Yukarı yönde olan çizgiler, canlılığı, varoluşluluğu; yatay çizgiler, ağırlılığı, devamlılığı; aşağı yöndeki çizgiler ise yokoluşu, düşüşü imgelemektedir.

Görüldüğü üzere çizgi, her türlü anlatımda güçlü bir etkisi ve önemi olan tasarım elemanıdır. Temel tasarım dersi içerisinde de tasarımı oluşturma ilk yolu olarak önem teşkil etmektedir.

Leke (Orta – Açık – Koyu Değerler)

Bir yüzey üzerinde algılanan farklı ton değerine “leke” denir. Bir biçimin salt leke değeri olabilmesi için, sınırları belli alan içerisinde sahip olduğu değer homojen dağılması gerekir.(Yılmaz,2005:151)

Leke mekanın, uzayın sınırlandırılmasıdır. Malzemesi maddesi,enerjisi ne olursa olsun, uzayı sınırlayan nesnelliği göz, yüzeyleriyle (ve yüzey sınırlarıyla) algılar. Yine göz, uzayı sınırlayan mekanın yüzey örgüsünü; ışıklılık, renk, doku ve parçacık konturları ile leke simgeleri olarak algılar. (Atalayer,1994:151)

Nokta ve çizgi öğelerinin, sık aralıklarla kullanılması da gözde lekesel algı yaratır.

... Görsel sanatlarda leke, biçimlendirmenin, hacimlendirmenin, derinliğin anlatım tekniğidir. Işığa, renge, dokuya, derinliğe bağlı ton değerlerinin (yüzeysel olarak), otamazisyonunu sağlayan, anlatım tekniği ögesi “leke”dir. Leke, yuzeyi tam örtmedir, malzemeyle sıvımadır. (Atalayer,1994:151)

Akromatik renk dediğimiz siyah-beyaz belirli oranlarda karıştırılırsa gene renksiz olan gri meydana gelir. Nötr gri, siyah ve beyazın eş ölçüde karışımıyla elde edilir. Burada oranlar değiştirilerek siyahtan beyaza kadar ki harmonik gidişte bir çok griler elde edilebilir....Nötr grinin üstündeki değerler açık değerler, altındakiler de koyu değerler olarak adlandırılır;iki boyutlu bir dizaynda (tasarımda) bu değer farklılığı derinlik etkisi yaratan özelliklerdir.(Gürer;Gürer,2004:62)

Leke, seyrekliği ve inceliği ,ışıklılığı (açık tonları), yoğunluğu, koyu tonları, üst üste “binmeler”,ton transparantlarını, hiçbir iz olmayan lekesel “düzgünlükler”, derecelenmeler,lekesel girinti çıkıntı ve araca bağlı “izler”, dokusal “tekstürel leke” yapılaşmasını yaratırlar.

- a) Pürüzsüz Lekeler: Yüzeyin düz olarak örgütlenmesidir. Yedirme, derecelenme, yumuşatma teknikleri.
- b) Dokusal Lekeler: Yüzeyin doku yapısını veren, darbeleri veya yedirmeli tekniklerdir.
- c) Çizgisel Lekeler: Yüzeyin çizgilerle örgülenmesidir.
- d) Noktasal (Puantilist) Lekeler: Yüzeyin noktasal darbelerle örgülenmesidir. (Atalayer,1994:152)

Yapıtta lekesel etkilerin kullanımı, sanatçının yeteneği ve yaratıcılığı oranında sınırlıdır.

Picasso (1881-1973) bir açıklamasında, “kimi ressamalar vardır, güneşi sarı bir leke haline getirirken, kimi ressamalar vardır ki sanatları ve zekalarıyla sarı bir lekeyi güneş haline getirirler” sözü ile bunu doğrulamaktadır. (Read,1974:152)

Leke”nin de diğer tasarım öğeleri gibi sanatsal ifadelerin, anlatımların oluşmasında, yapıta biçimsel anlamlar, kazandırması bakımından etkisi ve önemi yadsınamaz.

Form ve Biçim

Biçim, valör, renk, doku, boşluk (mekan) gibi elemanların tanımladığı ve belirlediği gerçek veya hayali bir alana işaret eder. Resim sanatında biçim üç boyutlu bir görünüş kazanabilir. Biçimin iki boyutlu görünümü onu formdan ayırır. Dolayısıyla form üç boyutlu gerçek bir nesnedir. Formun iki önemli özelliği kütle ve hacimdir. (Boydaş,2004:19-20)

Artut (2004:139) ise biçim ve formu şöyle açıklamaktadır. Form ve biçim sanatsal anlamda kullanıldığında hemen hemen aynı anlama gelmektedir. Form, üç boyutlu bir nesnenin doğal yapısını, varlığını tanımlar. Yani bir sanat eserinin yapı bakımından kuruluşudur. Bir sanat yapısının biçim,çizgi,renk ve dokudan oluşan son halidir. Yani tüm bu ve bunun dışındaki nitelikleri organize eden son durumdur. Ya da bir objenin-nesnenin görsel veya dokunsal olarak algılanan bir gerçeklik olarak da tanımlanabilir. Form çeşitleri sınırsızdır. Organik, inorganik, kübik, simetrik, asimetrik, doğal, yapay, statik veya dinamik görünümelerde olabilirler. Biçim ve şekil genellikle iki boyutluluğu ifade eder. Ayrıca; renk, çizgi, ışık-gölge, valör gibi unsurlara sahip anlamsal bir içerik taşır. Serbest ve geometrik şekiller olarak iki kategoride incelenir. Geometrik şekillerin sınırları bellidir. Serbest şekiller ise sınırsızdır.

...Geometride, yüzeyler ve cisimler “iki zıt uç arasında” dizilmiştir. Bu iki zıt uç arsında; üçgen ve dairedir. Cisimlerde ise küre ve üçgen prizma bulunur. Tüm şekiller bu iki zıt uçlar arasında adeta uyumlu bir “silsile” takip ederler. Yani “yuvarlaktan köşeliye” doğru bir geçiş vardır. Yine her şeklin değişik biçimleri de birbirleriyle zıtlık içermektedir. ...İki uç arasında, birbirine yakın durumda olan şekiller ise “uygunluk” gösterirler. Varolan herşeyi “çelişmelerin birliği” olduğuna göre, her tasarımda şekilsel uygunluklar ve zıtlıklar, kaçınılmaz olarak yer alacaktır. Bunlar arasında sağlanacak denge, uyum; tasar’ın “bütünlüğünü, birliğini,güzelliğini” oluşturacaktır. (Atalayer,1994:162-163)

Yapıtta denge ve uyumun sağlanabilmesi için biçim ve formdaki zıtlıkların bilinçlice kullanılması gerekmektedir. Aksi takdirde birbirini iten biçim ve formlar denge ve birlik unsurunu ortadan kaldıracaktır.

Sonuç olarak, anlamın içeriğin, işlevin görünüş kazanması form, algısal olarak uzaysal farklı pozları biçim'dir. (Atalayer,1994:165)

Renk

Renk, ses gibi bir “titreşim” olayıdır. Kırmızı en düşük titreşime sahip renktir ama en uzun “dalga boyuna” sahip renktir de. Demek ki rengi belirleyen özellik maddidir. Bunun için, 1) IŞIK, 2) GÖRÜNEN YÜZEY, 3) GÖREN GÖZ üçlemesi gerekir. Işık enerjisindeki farklı titreşim sayısı ve dalga uzunluğu, çeşitli renkleri belirleyen maddi faktörlerdir. Titreşim sayısı ve dalga uzunluğu, biraz sonra anlatılacak renk dizilimlerine göre, doğru orantılı olarak değişir. Örneğin, kırmızıya göre mor rengin titreşimi en fazla, dalga uzunluğu en kısa renk oluşu gibi. Gözün görebildiği renklerin oluşturduğu tayfa “spektrum solar” denir. Bütün radyasyon enerjilerinin oluşturduğu tayfa da: “elektromanyetik spektrum” denir. Spektrum soların sonu “ultra viyole” ışınlarına karşılık düşer. Bu renkler en alçak ve en yüksek “manyetik dalgaların” sınırlarını teşkil ederler. (Atalayer,1994:183)

İngiliz fizikçisi ISHAK NEWTON (1642-1727), 1670’de güneş ışığını elmas bir prizmadan geçirerek, renkleri ayırmayı başardı. Karanlık bir odada, ince bir delikten ışık geçirip, ışığı tıpkı gök kuşağındaki gibi “yedi” renge ayırıştırarak, “ilk renk teorisini” ve renk bilgisinin temelini ortaya attı. CHEWRUL, HELM HOLTZ, YOUNG gibi birçok fizikçide, renk üzerinde çalışarak bugünkü renk bilimini belirlediler. Newton ayırdı 7 ışığa “güneş ışık tayfı (Spektrum solar) adını verdi. Renklerin kırılma açılarına göre spektrum’daki dizilimleri: 1- kırmızı, 2- turuncu, 3- sarı, 4- yeşil, 5- mavi, 6- lacivert, 7-mor”dur. Newton, (Kırmızı, mavi, sarı) renklere “esas-ana renkler” adını verdi. Ama renkler “meydana getirilemeyen” renklerdir. Başka renkler karıştırılarak bu renkler elde edilmez. (yeşil, turuncu, mor) renkler, ana renklerin ikişer ikişer karışımı ile oluşmuş ana karışım renklerdir. Renk, 17. yy’da böyle tasniflendi. (Atalayer,1994:183-184)

Ana ve ara renkler dışında, renkler, kontrast, sıcak-soğuk ve nötr renkler olarak da sınıflandırılırlar.

Kontrast Renkler: Bir ana rengin kontrastı, kendi dışında kalan iki ana rengin karışımından meydana gelen ara renktir. Bunlar:

Mavi x Turuncu (Kırmızı + Sarı)

Sarı x Mor (Kırmızı + Mavi)

Kırmızı x Yeşil (Mavi + Sarı)

Kontrast renkler, birbirlerinin etkisini artırdığı gibi birbirlerini tamamlayıcı ve bütünleyici özelliğe de sahiptirler. Yapılan çalışmada zıtlıklar, dengeli bir şekilde kullanılırsa güçlü etkilerinden faydalanılabilir.

Renk dairesinde karşı karşıya bulunan renkler, karıştıkları zaman, ışık olarak “beyaz”, boya olarak “gri” yani renksizlik yaratırlar. Bu zıtlık, kendi gri tonları ile beslenirse (çoğaltılırsa), armoninin kıymeti, ifadesi, etkisi artar. Koplemanter (tamamlayıcı) zıtlık, ikili, üçlü ve dörtlü renk tümürlüğüne dayanarak yapılır. (Atalay,1994:186)

Zıtlıklar, renklerin açık-koyu değerleriyle, kromasının (rengin parlaklığı,doyumuşluğu) düşürülmesiyle de sağlanabilir.

Sıcak-Soğuk Renkler: Renkler, insan psikolojisindeki etkilerine göre “sıcak-soğuk renkler” olarak adlandırılmıştır. Buna göre; renk çemberindeki mavi, yeşil, mor soğuk; sarı, kırmızı, turuncu sıcak renkler diye adlandırılır.

Nötr Renkler: Siyah, beyaz ve bu renklerin karışımından meydana gelen gri’dir.

Renklerin teker teker, kendi kroma ve ton değerlerine göre, ayrı ayrı bir “derinlik” ve “genişlik” tesiri vardır. Kırmızı rengin ileri fırlama özelliği fazladır. Mavi ise fazla uzakta imiş gibi görünür. Mavi renk ailesi genellikle durgun, statik, sakin bir görünümündedir. Yine sıcak-soğuk renklerin derinlik olarak “uzak-yakın” görünme, eşyaları “dar-geniş” gösterme tesirleri vardır. Gri ve mor renkler ölü-“mort” renklerdir.

Derinlik işlevleri en az düzeydedir. Renklerin saf, katışıksız halleri de, renklerin uzak-yakın görünmelerinde rol alırlar. Saf, kroması yüksek, katışıksız bir renk, kroması düşük bir tonuna göre, daha yakın görünür. Parlak, ışıklı renkler, göze daa yakın görünürler. Renklerin içine ya komplementerlerini, ya da siyah-beyaz karıştırarak, derinlik tesirleri istenilen şekle getirilebilir. (Atalayer,1994:189)

Renk yapısının fizik ve kimya niteliklerinin yanı sıra bir de alıcının bulunması gereklidir. Renk olayı bir yanda alıcıya, yani rengi gören kişiye bağlı bulunduğundan, diğer yandan renk duygusunun meydana getiren faktörlerin çeşitliliğinden dolayı bir ölçüde öznel bir durumdur. Duyulara göre renk daima fizik niteliklerinin gerektirdiği etkiyi yapmaz. Örneğin, fizik açısından bakıldığında siyah ışıklı etkenlerden tamamen yoksundur. Buna rağmen siyah psikolojik olarak tıpkı diğer renkler gibi kendi başına bir varlık olarak kendini duyurur. Bir başka örnek, renkli bir ışığın yaptığı etkiyi iki değişik rengi karıştırarak vermek olasıdır. Fizik bakımından arada fark vardır, ama psikolojik olarak durum değişmez. Renklerin karışımı, birbirini tamamlamaları, saydam ve donuk renkler, renkli yüzey ve çevresi arasındaki ilişkiler gibi olaylar fizik bakımından bir özellik göstermezler ama psikolojik yönlerden belirli temelleri vardır (Artut,2004: 134)

İnsanların sosyo ekonomik yapılarına, kültürel birikimlerine göre, renklerin etkileri farklı farklıdır. Renkler, maddi bir olay olarak, insanlara “tesir” ederler. Işık yoluyla göz retinası ve ona bağlı olan sinirler uyarılır. Anında, beyinde algı oluşur. Kırdan yaşayan insanla, şehirde yaşayan insanın renkler karşısındaki algı ve etkilenimleri farklı farklıdır. Bilgi yönünden çocuk ve o seviyedeki insanların, saf, parlak, şiddetli renklere ilgi duydukları ve kroması yüksek renklerden hoşlandıkları bilinmektedir. Tekniğe ve yeniliğe açık insanların ise, kontrast armonilerinden, dinamik ve etkili renklerden hoşlandıkları görülmektedir. Yalın renklerin insan psikosundaki doğrudan etkilerini kısaca belirtirsek:

KIRMIZI RENK: Heyecanlandırıcı, duygu coşturucu.

TURUNCU RENK: Hareketi, canlılığı belirler.

SARI RENK: Neşelendirici, zeka açıcı tesirleri vardır. Duygu hayatında özel bir anlam kazanır. Işıklılığı, yayılmayı ifade eder.

BEYAZ RENK: Berraklık, temizlik telkini yapar, ferahlatır.

MAVİ RENK: Düşündürücü, karar verdiricidir. İnanç verdirticidir. Derindir.

YEŞİL RENK: Serinlik, yansılık, tazelik ifade eder. Dinlendiricidir.

MOR RENK: Kederlendirici, hüznün verici korku verici bir tesiri vardır. (Atalayer,1994: 189-190)

Doku (Tekstür)

Nesne ve varlıkların dış yapı özellikleri ve bunların objektif tesirleri doku'yu oluşturur. Başka bir deyişle, yüzeylerin “dokunsal değerleri”ne doku adı verilir. Bu doğanın, kendi yapısal bir özelliğidir. Bu tür dokulara “gerçek-doğal” dokular diyoruz. Dokunma duyumuza etki etmeden yalnız göz yoluyla, bizde doğal doku etkileri yaratan faktörlere de “vizüel (görsel) dokular “ denir. (Atalayer,1994:194)

Doğaki her varlığın kendine özgü dokusu vardır. Varlıklar dokusal özellikleriyle karakterize olurlar; dokularıyla birbirinden ayrılırlar; insanda psikolojik etkiler bırakabilirler.

Doğal dokular iki zıt kutupta algılanır. 1) Sert-Pürüzlü Dokular 2) Düz-Yumuşak Dokular. (Atalayer,1994:194) Bu kutuplar, kendi aralarında da çeşitlilik gösterirler. Doğal dokular, insan etkisiyle değişikliğe uğramadan, doğadaki haliyle bildiğimiz dokulardır. İnsan etkisine bağlı olarak, malzemenin doğal halinin değişmesiyle oluşan dokular ise yapay dokulardır.

Dokuların, tasarım elemanlarıyla resimsel olarak ifade edilmesi ise görsel dokuları meydana getirir.

Dokunun dikkati çeken özelliği genellikle aynı ya da benzer birim tekrarlarından oluşmasıdır. Bal peteği dokusunda altıgenlerin, evlerin çatısında kiremitlerin tekrarı, kaldırım taşlarının ya da bir deniz kenarındaki çakıl taşlarının tekrarı, ağaçlarda

yaprakların, yapraklarda damarların tekrarı, portakal dokusunda noktaların, bir şehrin dokusunda evlerin tekrarı gibi...Bunların hepsi birer gerçek doku, resmedildiklerinde ise görsel doku örneğidirler. (Yılmaz,2005: 35)

Doku özellikle vizüel doku, doğrudan göze hitap ettiği için, insan algısına bağlı olarak bio ve psiko yapılarda Farklı farklı tesirler yaratırlar. Genel olarak:

- a) Sert Dokular: Ruhsal yapıyı güdümlerler, hareketlilik, mücadele tesiri yaratırlar.
- b) Yumuşak Dokular: Rahatlık, huzur, sessizlik, dinlendiricilik etkileri yaratırlar. (Atalayer,1994:195)

Görsel sanatlarda dokunun, doğal ya da görsel etkisinden sıkça yararlanır. Doku, hareketi, ritmi, uyumu, aldığı ışığın etkisiyle derinliği oldukça etkili bir şekilde iletir. Bu etkiyi yapıt içerisinde diğer elemanlarla uyumlu bir şekilde kullanmak ya da ön plana çıkarmak sanatçının elindedir.

Dokunun görsel ve doğal özellikleri (rengi,parlaklığı,sertliği-yumuşaklığı) yapıttaki görünümelerini ve insandaki duygulanımları etkileyen faktörlerdir.

Görsel sanatlarda kullanılan her malzemenin doğal veya görsel dokusunun olması, dokunun sanatçı için önemini ve yapıttaki yerini ortaya koymaktadır.

Mekan (Aralık, Espas)

Göz, objelere olan uzaklıkları, derinlik olarak “ters orantılı” algılar. Uzaklık arttıkça, derinlik algısı azalır. Uzaklığı netçe algılama, “derinlik keskinliği”, ölçüsel bir değer olarak “algılamadır”. (Atalayer,1994:207)

Cisimler arasındaki uzaklığın (aralık) algılanması, görme alanının büyüklüğü ile cisimlere olan uzaklıkla orantılıdır. Cisimler arasındaki uzaklık kendi içinde denge oluştursa dahi, daha büyük bir alanda ya da daha küçük alanda aynı uzaklıklar, dengeyi bozabilir.

Görsel sanatlarda “aralığın”, ifade edilmek istenen her biçimin, doğru algılanmasında belirleyici bir rolü vardır. Cisimlerdeki bu “aralık” ilişkisi, görsel sanatlarda sanatçının başarısıyla orantılı olarak, yapıtta yerleştirildiği iki veya üç boyutlu mekanda ferahlatıcı bir etki bırakır. “Aralıklarla”, gözün cisimler arasında rahat bir şekilde gezinmesi, biçimleri algılaması sağlanabilir.

Resim sanatında boş alanlar özgürlük olarak yorumlanabilir. (Boydaş, 2004: 20)

TASARIM İLKELERİ

Tasar öğeleri, yeni bir bütünü oluşturan temel parçalardır. Onlar olmadan yapı ve estetik bildirinin nesnel görünüşü varolmaz. Hacimlendirme, şekillendirme, görsel düzen kurma, yeni bir bütün oluşturma “yapı taşları”, estetik görüntü öğeleridir. Sistem, şekil disiplini nasıl kurulacak? Formlar nasıl ve neye göre tanzim edilecek? Hangi form, renk, işleve, ana fikre egemen olacak? Böylesi yaratıcı düzenlemeyi ilgilendiren soruların cevapları temel tasarım ilkeleri kapsamaktadır. Kısaca şekil değerlendirme ve düzenlemeyi kapsayan ilkeler; görsel sanatların “güzel sentezini” yaratmada temel yollardır. (Atalayer, 1994:155)

Denge

Bir sanat yapıtını oluşturan öğelerin, bütün içinde kompozisyon düzenini bozmayacak şekilde dağılışı. (Sözen; Tanyeli, 2003: 65)

“İki türlü dengeden söz edilebilir. Simetrik ve asimetrik denge. Şöyle de söyleyebiliriz. Karşılıklı denk veya eşitlik. Sanat bağlamında eserin iki yarısının eşitliği söz konusudur. Ve bu en basit dengedir. Karşılıksız denk daha ilgi çekicidir. Ve bünyesinde başka nitelikler de içerir. Karşılıksız denge birbirlerinin aynısı olmayan nesnelerin dengesidir, görsel eşitliğidir. (Boydaş, 2004: 21)

Bir sanat yapıtında denge, ölçü, renk ve değerde kendini daha çok göstermektedir. Sanatçının amacı da yapıta uygun denge tipini seçmek ve yaratıcılığıyla en özgün tasarımı gerçekleştirebilmektir.

Derecelenme (Koram)

Bir sanat yapıtında elemanlar arasında ilişkiler olabilir. Bu ilişkiler birbirine zıt iki uç arasında bağlantı oluşturma şeklinde gerçekleşebilir. Bu zıt uçlar arasındaki bağlantı, kademeler halinde gerçekleşiyorsa derecelenmeden (koram) bahsedilebilir.

Koram, tabiattaki düzende de net bir şekilde görülmektedir. Güneşin doğup batışına kadar geçirdiği renk ve yön değişiminde, ayın, hilalden dolunaya dönüşümünde derecelenme vardır.

Koramın eksensel, merkezsiz, çevresel olmak üzere üç türünden söz edilebilir ve bir organizasyonda bir veya birkaçı bir arada yer alabilir. (Gürer; Gürer, 2004: 183)

Hareket ve Ritm

Ritm, sanat yapıtında yer alan öğelerin kendi aralarında oluşturdıkları ardışık zaman ve mekan aralıklarının belirlediği düzen. (Sözen; Tanyeli, 2003: 203)

Ritm, biçim, renk, yön, doku... vs. gibi elemanların tekrarıyla sağlanabilir. Tekrar üç bölümde incelenebilir:

- 1) Tam Tekrar: Tam tekrarda elemanlar arasında değişiklik, kontrast veya tezat durumlar olmadığından biraz monotondur ve daha çekici değildir. Tam tekrar en çok duvar kağıdı, halı tekstil ve mimari süslemelerde kullanılmaktadır.
- 2) Alternatif Tekrar: Karşılıklı tekrar grupları veya birbirini izleyen değişimlerin tekrarıdır ve tam tekrara göre daha ilginçtir. Nümerik bir örnek verilirse;

1 Numara, bir tür tekrar

2 Numara, diğer bir tekrar ise

1. 2.....1.2.....1.2..... veya 1.2.3.....1.2.3.....gibi
“farklı tekrarların tekrarı” olarak da ifade edilir.

- 3) Değişken Tekrar: Tabiattaki düzenin başlıca esasıdır. Kar taneleri, kristaller, papatya tarlası v.b. gibi pek çok örnek sıralanabilir. Kar taneleri, merkezden ayrılan ışınsal altıgen biçiminin tekrarıdır. Fakat yüzlerce çeşit kar tanesinden birbirinin tamamen aynı ikisini bulamazsınız. (Gürer; Gürer, 2004: 163)

Ritmin hareketle yakından ilgisi olduğu görülür. Yapıtta tekrarlanan elemanlar üzerinde, göz gezinir, yön değiştirir kısaca hareket eder. Harekete Bağlı olarak da yapıttan , izleyici açısından , çekicilik ve heyecan sağlanabilir.

Ayrıca hareket ve ritm, yapıttaki elemanların düzenlenişine bağlı olarak gözün hareketini de yönlendirebilir.

İzleyicinin dikkatini ilgi merkezine, vurguya çekebilir. (Boydaş, 2004:25)

Değişiklik

Diğer tasarım ilkeleri gibi değişiklik de yapıtın çekiciliğini ve değerini artırmada önemli bir unsurdur. Değişiklik, yapıttaki tek düzeliliği ortadan kaldırır. Düzenlemede kullanılan elemanlardaki “değişiklikle” farklılık yakalanabilir. Bu da sanatçının üslubuna ve yaratıcılığına bağlı olarak farklı olarak karşımıza çıkar.

Hem ahenk hem de değişiklik, yaratıcı süreçte dikkate alınmalıdır. Ahenk eserin parçalarının bir bütün oluşturmaya yardım eder. Değişiklik bu bütüne görsel ilgi katar. Bu görsel ilgidir ki, izleyicinin dikkatini çeker. (Boydaş, 2004: 23)

Ahenk (Armoni, Uyum)

Ahenk bir sanat eserinde yer alan elemanların benzerliğini vurgulamaktır. Ahenk tekrarlar ve ince tedrici değişikliklerle sağlanır... Birbirleriyle ilgili ön yapı elemanlarının tekrarı (mesela farklı oranlarda üçgenler veya dikdörtgenler vb.) ahenği, armoniyi doğurur. Yalnız geometrik biçimleri kullanan tasarım, hem geometrik hem de serbest formları kullanan formlardan daha ahenklidir. Ahenk iki zıtlık arasındaki ortadır, siyah beyaz zıtlığı arasında gridir. (Boydaş, 2004: 22-23)

Çeşitli armoni (ahenk) tipleri vardır:

1) Fonksiyon armonisi: Birbirine benzemeyen fakat birbiri ile kullanılış beraberliğinden oluşan armoni tipidir. Üzüm salkımı, şişe mantar; T cetveli vs. beraberliği gibi.

2) Biçim ve Düzen Armonisi: Tekstil tasarımlarındaki düzen armonisi gibi.

3) Karakter Armonisi: Bir tasarımı tamamlayan süsler, motifler ve kabartmalar ile bu tasarımı teşkil eden elemanlar arasındaki üslup beraberliğidir. Mesela belirli bir devreye ait belirli bir üslupta bir binanın muhtelif elemanları ve süslemeleri arasındaki karakter beraberliği bu cins bir armonidir. (Gürer; Gürer, 2004: 163-165)

İyi bir tasarım ortaya koyabilmek için elbette armoniden faydalanılır. Ancak sadece armoniyi kullanarak istenilen amaca ulaşılamayabilir.

Birlik

Başlıca iki esas tipi vardır:

1. Statik (durağan) birlik : Bilinen geometrik biçimler ve bunlardan çıkan şekillerdeki birliktir. Tabii, inorganik formlar (kar tanesi ve kristaller) da statik üniteye girer.
2. Dinamik Birlik: Bazı geçiş ve hareketler, değişkenlikler gösteren birlik şeklidir. Nebatlar, hayvanlar, dinamik birlik yani aktif, yaşayan, büyüyen ve bir hareket ifade eden birliktir.

Statik birlik pasif ve durağandır. Statik strüktür sabit ve hareketsizdir. Dinamik ise akıcıdır ve bir oluşun ifadesidir. (Gürer; Gürer, 2004: 194)

Birlik, sanat eserindeki organik bütünlükle ilgilidir. Bir kompozisyonda oluşturulan bütünün değeri, ayrı ayrı öğelerin değerinden üstündü. Kompozisyonu oluşturan elemanlar arasındaki uygun bağlantılar, birliği ortaya koyar. Örneğin leke değerlerinin gelişigüzel serpiştirilmesi, lekeler arasında kopukluğa ve dağınıklığa neden olacaktır. Oysa gerek koyu, gerekse açık leke değerlerinin, gözümüzün bağlantıları

kurabileceği, devamlılığı sağlayabileceği şekilde yerleştirilmesi, birliği, bütünlüğü temin edecektir. Bu durum yalnız leke değil, resmin tüm ögeleri açısından geçerlidir. Kompozisyon elemanları arasında uygun bağlantılarla birliğin sağlanması gerekir. (Yılmaz, 2005: 36)

Oran (Proporsiyon)

İki ya da daha fazla sayıda görsel unsuru tasarım yüzeyinde bir araya getirdiğinizde, bir orantı sorunu ile karşı karşıyasınız demektir. Tasarımcı açısından orantı, boyutlar arası ilişkilerdir. Tasarım yüzeyinin eni ile boyu, görsel unsurların genişlikleri ve yükseklikleri ile birada oluşturdukları kitlelerin boyutları arsında daima orantıya dayalı ilişkiler vardır. Bir görsel unsurun tasarım içindeki diğer unsurlarla kurduğu orantısal ilişkiler, algı ve iletişimi doğrudan etkiler. Tasarımcı, görsel unsurların orantısal ilişkilerinde değişken yapılar kurmaya çalışır. Çünkü, genişliğin uzunluğa, renkli olanın renksiz olana, bir ölçümün diğerine eşit olduğu tasarımlar, tekdüze görünmekten bir türlü kurtulamazlar. (Becer, 2002: 68)

Oran, iki şey arasındaki, özellikle ölçüsel uygunluktur. İki veya daha fazla nicelik, büyüklük, arasındaki bağıntıdır. İnsan, bilinçli veya bilinçsiz olarak, kendine göre, ölçüler arasında “oranlamalar” yaparak duyumsal, algılar. Birimsel, ölçüsel kıyas sistematigi, karşılaştırma düzeni, orandır. Oran, estetik ifadenin gücünü etkisini şiddetlendirir veya yok eder. Algı zenginliği, oran duygusunu geliştirip pekiştirir. Ölçü, görsel sanatlarda, tamamen “oran” ilişkileriyle varolur. İnsanın ölçülerine uyan, en uygun oran, “altın kesit”tir. 1.618 ölçüsüne eşdeğer düşen altın oran, kendinden önceki iki sayının toplam (0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, ...) önceki sayıyla oranlanırsa, çıkan sayıda 1.618’dir. İnsan bu orandan haz duyar. (Atalayer,1994:205)

Altın oran, doğada var olan biyolojik bir gerçekliktir. Örneğin, çam kozalaklarının, örümcek ağlarının ve yaprak damarlarının birbirleriyle olan düzen ilişkileri ve sistematik bir yol izlemesi varlıkların kendi içinde var olan oluşumun estetik yapısıdır, denilebilir. (Artut, 2004:141)

YARATICILIK

Yaratıcılık kavramının ingilizcedeki karşılığı ‘creativity’dir. ‘Creativity’ terimi, Latince ‘creare’ teriminden gelmektedir. ‘Creare’ sözcüğü doğurmak, yaratmak, meydana getirmek anlamındadır. (Keser,2005:355)

Yaratıcılığı, içerdiği bu anlamlardan dolayı yoktan var etmek gibi tanrısal bir güç gerektirdiğine inanıp, tanımı bununla sınırlayanlar olmuştur. Halbuki fizik kanunlarına göre hiçbir şey yoktan varolmaz. Bu durumda yaratıcılığı, var olandan yola çıkarak yeni şeyler ortaya koyma şeklinde basitçe tanımlayabiliriz.

Yaratıcılığa dair birçok sanatçı ve düşünürün ilginç söylemleri olmuştur. Bunlardan bazıları:

- “Yaratıcı gücü, doğamının bir yeteneğe atfetmek bir hata olurdu. Sanattaki yaratıcı, sadece yetenekli bir varlık değildir ama eylemlerin karmaşasını belirlemiş, sonunu düzenlemeyi başarmış kişidir. Sanatçılar, emek gerektiren yaratıcı bir çalışmaya bir önseziye başlar. Yaratıcılık cesaret ister.” Henri Matisse.
- “Ben modern resimde araştırma sözcüğüne verilen önemi hiç anlamıyorum. Bana sorarsanız resimde aramanın hiçbir anlamı yoktur; önemli olan bulmaktır.” Pablo Picasso
- “Yaratıcı zeka, bir çeşit kötü eğitimi atlatma olarak bilinir.” Anna Freud
- “İnsan ne garip bir makinedir! Onu ekmek, şarap, balık ve turpla doldurunuz ve dışarı iç geçirme, kahkaha ve düş olarak çıkar.” Nikos Kazantzakis (Keser, 2005:356)

Yaratıcılık, uzun süre sadece sanatla birlikte kullanılıyordu. Şimdi sanatta olduğu kadar bilim ve teknikte de konuşulan bir kavram olmuştur. Tabi ki yaratıcılığı bunlarla da sınırlamak doğru değildir.

“Yaratıcı süreç sayrılığın sonucu olarak değil, duygulanımsal (emotional) sağlığın en yüksek derecedeki betimi, normal kişilerin kendilerini gerçekleştirme

edimlerinin bir dışa vurumu olarak keşfedilmeli. Yaratıcılık sanatçının olduğu kadar bilim adamının, estetiğin olduğu kadar düşünürün emeğinde görülmeli ve yaratıcılığın erimi, olaki modern teknolojinin kaptanlarında ya da bir annenin çocuğuyla normal ilişkilerinde ortaya çıksın, çizilip sınırlandırılmamalı. Yaratıcılık Webster'in yerinde belirtilişiyle, yapma, varlığı ortaya çıkarma sürecidir." (May, 2001: 63)

Bu çalışmada konu gereği sanatsal yaratıcılıktan ağırlıklı olarak bahsedilecektir.

Yaratıcılık, özgürlüğü ve cesareti gerektirir. Yaratma olayı, "yoktan var etme" olmadığına göre var olanı değiştirmek ve bozmaktır. Bu da hem özgürlük hem de cesarettir.

Pollock'un çerçeveye gerilmemiş bir tualin üzerinde, elinde boya kutusuyla çalışırken sarfettiği şu sözlerde bunu kanıtlamaktadır:

"Resmimin içindeyken, ne yaptığının farkında değilim. Ne yapmış olduğumu görebilmem, ancak bir çeşit "yaptığını fark etme" döneminden sonra mümkündür. Değişiklikler yapmaktan, simgeleri bozmaktan vs. korkmam; çünkü resmin kendine özgü bir yaşamı vardır. Ben bu yaşamın ortaya çıkması yolunda çaba harcarım. Yalnızca resimle olan ilintimi kopardığım takdirde sonuç anlamsızlaşır. İlintem sürdükçe saf bir uyum, kolay bir alış-veriş söz konusudur ve iyi bir resim ortaya çıkar." (Lynton, 1991:235)

Sanatçı, bu çalışma tarzıyla daha önce hastalık derecesinde yararlandığı sembolizmden vazgeçerek cesaretini, özgür ruhunu ortaya koymuştur.

May (2001:64), yaratıcı edimde "karşılaştırma"dan söz eder. Sanatçılar resmetmeyi amaçladıkları kır manzarasıyla karşılaşır – ona bakarlar, onu şu ya da bu açıdan gözlerler. Onun içine emildiklerini, yutulduklarını söyleyebiliriz. Ya da soyut ressamların durumunda olduğu gibi karşılaşma sonradan palettteki göz alıcı renklerde ya da tuvalin katı cezbedici beyazlığında kendini dışa verecek bir fikirle, bir iç hayalle olabilir. Boya, tuval ve diğer malzemeler burada karşılaşmanın ikincil kısmını oluştururlar; tastamam koyacak olursak karşılaşmanın dili, ortamıdır. Ya da bilim

adamı benzer bir karşılaşma durumunda deneyleriyle, laboratuvar göreviyle yüz yüze gelir. Karşılaşma iradi bir çabayı –yani, “istem gücünü”– içerebilir de, içermeyebilir de. Mesela, sağlıklı bir çocuğun oyunu da karşılaşmanın esas özelliklerine sahiptir ve bu oyunun yetişkin yaratıcılığının önemli ilk örneklerinden olduğunu biliyoruz. Esas nokta iradi çabanın varlığı ya da yokluğu değil, gömülmenin, yoğunlaşmanın derecesidir; belirliğin nitelikte bir bağlanma olmalıdır.

Daha önce de değindiğimiz Pollock’un kendini anlatan sözleri buna güzel bir örnektir.

Pollock, coşkulu bir peygamber ya da vecd içindeki bir aziz gibi değil, yağmur duasına çıkan kabile büyücüsü gibi çalışır. Tualin çevresinde dolaşırken davranışları ve elleriyle yaptığı hareketleri; bu hareketleri etkileyen “bilinçaltı güdülerin katkısıyla aynı ölçüde resmin içeriğini oluştururlar.” (Lynton, 1991: 375-376)

Hiçbir zaman bir çalışma (sanatsal) ürün bitmiş sayılmaz. Bir şeyi yarattım demek, o şeyin bitmiş olduğunu göstermez. Yaratıcılık, içinde bitmemişliği barındırır. Yaratıcılık, her zaman devam eder. Yaratılan üzerinden sürekli başka şeyler (varyasyonlar) doğar.

...Biçimlendirme, kurma, yapma süreçleri o anda bilincinde olmasak da sürüp gider. William James bir keresinde yüzmeyi kışın, kaymayı yazın öğrendiğimizi söylemişti. Bu görüngüleri yorumlarken ister bilinçdışının birtakım formülleştirilmiş terimlerini kullanın; isterseniz bunları biz üzerlerinde çalışmazken bile sürüp giden birtakım nörolojik süreçlere bağlayan William James’i izlemeyi tercih edin, açık olan şey, yaratıcılığın, yoğunlaşmanın değişik derecelerinde, bilinçli istencin doğrudan kontrolünde olmaksızın sürmekte olduğudur. (May, 2001: 67-68).

Yaratma, o esnada bilinç yoğunlaşmasıyla birden fırlayıp ortaya çıkar. Yarattığımız şeyler de tabii ki üzerinde uzun süre eğitim gördüğümüz, düşündüğümüz, hissettiğimiz alanlarda olacaktır. Yani, insan kendisiyle var olan dış etkenlerden etkilenecek yaratımda bulunur. İnsanın karşılaştığı kendisine etkide bulunmasına izin verdiği etkenlerdir, kendi dünyasıdır.

Bir başka deyişle “yaratıcılık, bilinci yoğunlaşmış insanın kendi dünyasıyla karşılaşmasıdır.” (May, 2001: 74).

Yaratıcılık ve Zeka

Zeka; yeni karşılaşılan, alışılmamış durumlara uyum sağlama; somut, soyut veya sözel biçimde sunulan problemleri çözebilme yeteneğidir. (Koptagel-İlal, 1984:213)

Bloom’a göre bir insanın zekasının oluşumunun %50’si doğumla ilk 4 yaş arasında, %30’u 4 ila 8 yaş arasındadır. Okul çağı olan 8 ila 17 yaş arasındaysa zeka %20 oranında gelişir. 17 yaşından sonra ise artış ölçülemeyecek kadar azdır. (Denel, 1981:3)

Bu durum, zekanın geliştirilebilir olduğunu göstermektedir. Bireyin, karşılaştığı uyarıcılar, edindiği bilgiler, onun fark edebilme, sezme ve hissedebilme yetisinin gelişmesine yardımcı olabilmektedir.

Yaratıcı zeka; yeni fikirler geliştirme, sorunları orjinal yollarla çözme ve hayal gücü, davranışlar ve verimlilik açısından başkalarından üstün olma yeteneğidir. Yaratıcı zeka çeşitli faktörleri içerir. Bunların hepsi öğretilebilir ve geliştirilebilir, böylece yaratıcılık artırılabilir. Yaratıcının gücü ; sağ/sol beyin, not alma/zihin haritası, akılcılık , esneklik, orjinallik, fikirleri geliştirmek ve ilişkilendirmek suretiyle sonsuz kaynakların kullanımını içerir. (Buzan, 2003 :12-13)

Zeka ve yaratıcılık arasında belirli bir ilişki vardır. Ancak ayrımı belirleyen kesin testler, ölçütler yoktur. Zeka, kazanılmış, öğrenilmiş bilgileri değişik durumlara uyum sağlama yetisidir. Iraksak ve yakınsak olmak üzere elde edilen bu bilgileri içeren iki düşünme biçimi vardır. Yakınsak düşünce becerisine sahip bireyler de geleneksel alışılmış, tek düze yolları izleyen bir özellikleri vardır. Hazır buluşları değerlendirerek doğru yanıt ve sonuçlara ulaşabilirler. Iraksak ve geniş düşünceye sahip olanlar belirli önermeleri, alışılmış yöntemleri tercih etmezler. Değişiklik ve seçenekler peşindedir, olaylar ve nesneler arasında niteliksel, estetiksel ilişkiler kurabilirler yanıt ve sonuca alternatifler arama eğilimindedirler. (Artut , 2004:162)

Yaratıcılık için belirli bir zeka aşaması zorunludur; ancak, bir alanda yüksek yaratıcı bir düzey, bir zeka aşamasına dayanmayabilmektedir. Çok yüksek bir zeka aşaması da, aynı yükseklikte bir yaratıcılığı içermeyebilmektedir. Hem yüksek ölçüde zeki, hem yüksek ölçüde yaratıcı bireyler saptanmakta, fakat bu genelleştirilememektedir. (San, 2004:22)

Ayrıca etkili problem tekniklerini öğrenen kimseler, kendilerinden daha zeki fakat, bu tip bir eğitimden geçmemiş bireylere oranla daha yüksek karmaşıklık düzeyindeki problemleri çözebilirler. (Arık, 1987: 23)

Araştırmacılar yüksek düzeyde zekanın, yüksek düzeyde yaratıcılığı garanti etmediğini (Hargraves, 1977); yaratıcılıkla zeka arasında çok yüksek bir korelasyon olmadığını, daha zeki bir bireyin daha yaratıcı birey anlamına gelmediğini belirtmektedirler. (Mc Kinnon, 1962). Son araştırmacılar ise yaratıcılık için minimum genel zeka düzeyinin (IQ: 125) gerektiğini ortaya koymaktadırlar. (Diessner'den: Sungur,, 1997: 54)

Dahi, yaratıcı sanatçıların biz, sıradan insanlardan farkını bilimsel olarak bilemiyoruz. Düşünür ve yazarlar, 'deha' nın ve 'delilik' in , iki ucu arkaya döndüğünde birleşecek bir daire halkası gibi birbirlerine çok yakın olduğunu söyler ve yazarlar. Her iki grup da hissedebilir, hayal görebilir ya da ses işitebilir; ama akıl hastası, bizlerin anormal saydığı yaratma gücü ile, bir türlü uyum sağlayamadığı dış dünyaya ancak sikotik bir düşünce ve davranış stiliye bir iletişim kurmaya zorlar kendini. Yani olmayan gerçekleri ve duyuları hissedebilmesi bir savunma mekanizmasıdır ancak. O dizorganize ve kaotik bir hava içindedir. Gerçek ve gerçekdışı çoğu kez birbirinden ayıramaz. Dahi ise, bir takım kişilik acayıplıklarına karşın, doğanın belki en üst düze harmonisi içindedir. Onun yaratıcılığına da ölümsüzlük arzusu için bilinçaltından düzenlenmiş bir savunma mekanizması olarak baksak bile, bu mekanizma yüceltmedir. Bu savunma, milyarlarca kişiyi de, kendi insanlık değerleri içinde yüceltir. (Cutts; Moseley, 2001: 13-14)

Yaratıcılık ve Patoloji

Yaratıcılık ne hep, ne hiç kapsamında ele alınmalıdır bireyler ne her zaman, ne de hiç yaratıcı olarak ele alınamazlar. Sağlıklı her bireyin gizilgücü olan yaratıcılık bir hastalık değil, normalin türevidir. Yaratıcı ve yenilikçi bireyler karakterlerinin dayanıklı ve normal boyutlarına yaslanırlar.(De Schietere: Sungur, 1997: 59)

Psikanalitik teori, yaratıcılık ve psikopatoloji konusunda çeşitli tutumlar sergilemektedir. Bir uçta Rank'ın büyük sanat olaylarının üretimini hızlandıran yaratıcı elemanları içerdiğini söylediği nevroz; diğer uçta ise, yeni analitik çalışmalardan bağımsız ego sisteminde yaratıcılığın incelenebileceğini söyleyen Suler bulunmaktadır. Bu konuda genellemeler yapılmadan önce çok çalışılması gerekmektedir. (Sungur, 1997: 60)

Şimdiki dünyayı yadsıyabilen birey eşyanın ötesini görebilir ve olması gerektiği gibi görür ve davranır. Eğer yaratıcılık, psikopatolojiye karşı açılmış bir savaş ise nevroz ya da psikoz sözcüğü ile gölgelenmesi mümkün değildir. Sanatçıların yaşamından çıkarılan sonuçlar ise, en çok hayranlık duyulan yapıtlarını psikolojik bütünlüğe ulaştıkları dönemde yarattıklarını ortaya koymaktadır. (Sungur, 1997: 60)

İçe dönük, şizoid kişilik yapısına sahip olan yaratıcı sanatkarların, dış dünya ilişkilerinden sakındıkları enerjiyi, bir nevi transformasyonla sanatına döktükleri psikanalitik literatürde yazılıdır. (Cutts: Moseley, 2001: 14)

Stravinski, Balzac, Schuman ve Mikelanj'ın manikdepresiv olduğu bilinir. Mikelanj'ın “ Son Yargı ” adlı devasa boyuttaki azizin, kamçılanarak paramparça olmuş boş derisine kendi portresini koyması anlamlıdır. Gerçekten de boşluk, deprese kişilerin özleştikleri, karakteristik bir yakındır. Vincent Van Goph, yaşamı boyunca varlık ve yokluk ile çatıştı. “ Biz resimlerimizi konuşurmalıyız! ” dermiş. Paris'te kaldığı 1886-1888 yıllarında, yirmiden fazla kendi portresini yaptı. Bu onun kendi kendini, sürekli olarak araması değil de nedir? Bir kez şöyle demişti: “ Kendini bilmek güç bir iş. Fakat kendi resmini yapmak çok daha güç! ” Kulağını kesip sevgilisine postaladığı ve kendi portresini öyle görüldüğü gibi yaptığı halde içe dönük,

depresif stil hayatından vazgeçmedi. Nihayet, bir av tüfeğiyle içindeki şeytanı vurup rahatlamıştı. (Cutts; Moseley, 2001:15)

Peki, yaratıcının psikolojisi nedir? Yaratıcılık biyolojik, psikolojik ve sosyal bir olaydır. Yaratıcılar topluma ve insanlığa, kendi avuç içi kadar varlıklarının üstünde ve ötesinde, geri kalan tüm kitlelerden daha verimli olmuşlardır. Yaratıcı insanın yapısı çok karmaşıktır. Goethe ve Newton'u ele alırsak ve onların özelliklerini kıyaslırsak, bu ikisi birbirinden farklı, özerk şahsiyetlerdir. Her ikisi de bağımsız idi, ama diğer nitelikleri, farklı kombinasyonlar halinde gelişmişti. Genius sözcüğü başlangıçta , “yüksek yaratıcı kuvvet ” olarak kullanılmıştı. Bu terim sonraları matematik, fizik veya müzik'te alışlagelmişliğin çok üstü bir kişi (genellikle küçük bir çocuk) için kullanıldı. Bir nokta daha Genius; çok üstün zekalı, orjinal yaratıcı ile yaratıcı sanatkar kimse; genial person arasında da bir nitelik farkı vardır. (Cutts; Moseley, 2001: 17)

Merak ve bilme dürtüsü ile başlayan dış dünyaya açık, her türlü iletişime hazır olma durumu ile, bireyin içsel özgürlüğü, bağımsızca, ait olduğu gruba bağlı ve bağımlı olmadan düşünebilmesi, yeni düşünülere karşı hoşgörülü olması, yapıcı eleştirilerde bulunması, sorunları bulup çözümlerine çalışması birleşince ortaya yaratıcı bir kişilik tanımı bölümsel de olsa çıkmaktadır. (San, 2004: 18)

Yaratıcılık ve Kişilik Özellikleri

Araştırmalar, yaratıcı insanların motivasyönel açıdan hırslı, başarıya yönelmiş, başat ve kaderci olduklarını göstermektedir. (Arık,1987:113)

Yapılan araştırmalar sonucunda, yaratıcı kimliğe sahip bireylerin kişisel özelliklerine ilişkin yüzlerce maddeden oluşan tanımlar yapılmıştır. Aşağıda bu özelliklerin en belirgin olanları genel hatlarıyla verilmiştir. Buna göre:

- Esnek, özgün ve çabuk düşünürler, risk almaktan, sorumluluk almaktan çekinmezler.
- Değişik stratejik, yöntem ve araçları kullanma, beceri ve eğilimlidir.

- Konulara-sorunlara farklı, özgün açılardan yaklaşabilen kolay çözümlere ilgi duymayan, duyuşsal, mizah, sezgi ve görsel algı gücünün yetkinliğine sahiptirler.
- Soyut veya somut nesne ve kavramlar arasında bağlantılar yakalayabilme, ilişkilendirebilme güçleri vardır.
- İlgisiz konu ve görüşler arasında bağlantı kurabilen ve değişen durumlara anında uygun çözümler bulabilme konusunda becerilidirler.
- Hayal gücünün zenginliği, esnek, akılcı düşünebilme ve konulara odaklanabilme yetenekleri vardır.
- Yeni olanı yakalayabilme, olanak ve olasılıkları görebilme, mevcut durumu geliştirebilme becerilerine sahiptirler.
- Senaryo üretebilme, tasarım geliştirebilme özellikleri, sorunlara çözüm arayabilen, üretkendirler.
- Gelenekçi, baskıcı ve otoriter kişiliklerden uzak dururlar, onları eleştirmekten çekinmezler, ahlaki, insani anlayışları ve dünya görüşleri genellikle onlardan daha farklıdır. (Artut, 2004: 158-159)

Torrance'ın oluşturduğu yaratıcılığa ilişkin kişilik özellikleri, birbirine zıt çelişkili nitelemelerle, uçlarda geçilen sıfatlardan oluşmaktadır. Bunlardan bazıları:

1. Düzensizliğe, karışıklığa tolerans
2. Serüvenci (adventurous)
3. Güçlü sevecenlik (Strong affection)
4. Özgeci (altruistic)
5. Başkalarının farkında
6. Sürekli herhangi bir şeyle meşgul

7. Karışıklığa, düzensizliğe ilgi
8. Gizemli olana ilgi
9. Güç işlere el atma
10. Dış dünyaya karşı çekingen
11. Yapıcı eleştiride bulunan
12. Cesaretli
13. Bilinçli ve köklü kurallara bağlılık
14. Görgü kurallarına uymayan (Sungur, 1997: 25)

Yaratıcı kişiler bazı özellikleri bakımından rahat düşünebilen, esnek ve ıraksak düşünme yetenekleri açık kimselerdir. Olup bitenleri bir son olarak kabul etmekten çok, sorgulayan bir yapıya sahiptirler. Geleneklere daha az bağımlı ve daha az biçimseldirler. Bilgileri geniş, ilgi alanları çeşitlidir. (Zuckerman, 1979: Özden, 2005:176)

Bu özellikleriyle geleneksel ortamda yaratıcı kişinin yer bulmaması olasıdır. Fikirleri kabul görmez, eleştirel tavırları rahatsız edicidir. Buna rağmen, toplumsal bazı değer ve baskılar altında sıkışan yaratıcı bireylerin kendilerini kurtarma ve tavır koyabilme güçleri vardır. Onlar, “Acaba başkaları ne der, nasıl tepki gösterir?” türünden sorulara odaklanmazlar. (Gardner, W.J-1990: Artut, 2004:159)

Genel olarak yaratıcı öğrencilerin özelliklerine bakıldığında, onların eğitim sistemindeki egemen değerlere zıt düştükleri, bu nedenle kolaylıkla başarısızlığa düşürülebilecekleri, öğretmenler tarafından pek sevilmeyebilecekleri ve okul idaresinin başını ağrıtabilecekleri görülmektedir. (Özden, 2005: 178)

Sanatta Yaratıcılık

Psikolojiye Freud’un yerleştirdiği, kişiliğin iki karşıt eğilimi; ben’le altben, sanatsal yaratıcılık açısından ipuçlarıyla doludur. Altben canlı güçleri ile hemen ve tümüyle doyuma varmak isteyen içtepilerin ve arzuların dünyasıdır. Ben çevreyi inceler; altben’in arzularının gerçekleşmesinin ve ileride uygun olup olmadığına karar

verir. Ben, dış çevre ile altben arasında sürekli aracıdır. Altbenin güdülerine tümüyle ket vurulması; kendiliğinden yaratıcı dirimselliği, felce uğratmak anlamına gelmektedir. (Corman, 1996:26)

Olağan gelişmenin ölçütü; bireyin, çocukluktan doğuşuyla gelen yeteneklerini geliştirmesidir. Böylece ortama uyum sağlar ve olgunlaşır. Bu devinimsel süreçte yaşamın her evresinde kazançlı bir denge bulunmadığı için, çatışmasız olmaz. Kişiliğin farklı ögeleri (altben, ben, üstben), denge kuramadıkları zaman gelişme anormaldir; çatışma doğurur ve tıkanmalarla sonuçlanır. Böyle durumlarda sanatsal yaratma açısından ciddi bir olumsuzluk ortaya çıkar. (Budak, 1998:79)

Sanatta yaratıcılığı Conrad şöyle tanımlamaktadır: “ Kavram, duygu ve imgeleri içine alan bir yaratıcı arama, araştırma ve bulma sürecinin, algıdan doğmuş duyum ve duygularla çağrışmış, etkili bir mecazın doğuşu sürecine başlangıç olması. “ Plastik sanatlarda, bu mecazın doğuşu, diğer sanat dallarında olduğu gibi, bilişsel ve biliş-öncesi aşamalardan gelen, kökeni alt bilinçte olan imgelerin, yeni düzenlemeler haline dönüşmesi ve bunların dış vurulabilmesi için en uygun malzemenin bulunmasından sonra, malzemede, üretici düşünme süreçleri içinde somut biçime, yani maddeye aktarılma sürecidir. Önemli olan bu dışı vurmanın, anlatımının, ifadenin biçimidir. (San, 1979: 23)

Sanatsal yaratıcı süreç, imgelerle düşünmeyi içine alır. İnsan algılarının doğal gereği olarak imgeler sanatçının zihninde, başlıca dış dünya yoluyla meydana gelir. Demek ki her sanat eserinde özellikle plastik sanat dallarında, gerçeklikten nesnel olarak edinilmiş anlıksal, duyuşsal ve görsel izlenim ögeleri yer alır. (San, 2004: 26)

Yaratma sürecinde, duyu, duyum, algı, imgeler, sembol ve mecaz kavramlarının etkileşimi söz konusudur. Yaratma süresince bir nesnenin estetiksel boyutu, işlevi ve biçimi imgesel temeller üzerinde yükselir. Çünkü özne ile nesnel gerçeklik arasında bir iletişim ve tavır sirkülasyonu vardır. Dolayısıyla özne nesnel gerçekliği imgesel olarak algıladığı için imgelem, yaratıcı süreç içinde devamlı etkin durumdadır. Ayrıca imgelem, özne ile nesne arasındaki, iletişim süreci içinde üretici ve

doğal bir zihinsel yetenek olarak görülebilir. Bu süreç bireyin (sanatçının) bilgi birikimlerini, deneyimlerini etkinlikler içinde biçimlendirip, somutlaştırarak özel bir dünya kurma çabası olarak anlamlandırılabilir. (Artut, 2004: 156)

Yaratıcı süreçte sezgi, hayal gücü, deneme, yanılma, araştırma, bulma, kalıplardan kurtulma, yeniden kurma gibi bir takım yeti ve nitelikler rol oynar. Yaratıcı süreçte merak gibi bir çıkış, özgürlük gibi bir sonuç yer alır. Ortaya konulan ürünün daha önce hiç yapılmamış, özgün olması gerekir. (Buyurgan, 2001:15)

Eğitimde Yaratıcılık

Bazı araştırmalar eğitim düzeyi arttıkça, yaratıcılık düzeyinin artabileceğini, ancak belli bir seviyeden sonra ise bireyin eğitimdeki başarı çizgisinin düşebileceğini göstermiştir. Bu dönüm noktasının da, orta öğrenim ile lise sırasında veya üniversiteye geçişte olduğu saptanmıştır. Buradan çıkan sonuç, yaratıcı bir eğitim sistemi oluşturulsa bile, öğrencinin yaşına bağlı gelişimleri eğer dikkate alınmaz ise, tam başarıya ulaşılmayacağıdır. (Eriç, 1998:155)

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim sistemi genellikle belirlenmiş nitelikler çerçevesinde standart bireyler yetiştirmeye yönelik olarak planlanmıştır. Eğitimle elde edilmek istenen bu standart birey tipi ise çoğu zaman düşünme, algılama ve uygulamada sınırlı, mevcut sistemin ve varolanın dışına çıkmayan bir başka ifadeyle değişip gelişemeyen bireyleri ve dolayısıyla toplumu ifade etmektedir. Oysa hem birey için hem de toplum için varoluşunun devamı açısından düşünsel kapasite diğer bütün unsurların çok daha üstünde bir öneme sahiptir. Bu nedenle insanın düşünsel potansiyelini ortaya çıkarma ve onu optimum düzeyde kullanma açısından eğitim de en az düşünsel kapasite kadar önemlidir. O halde nasıl bir eğitim sistemi değişim ve gelişim sürecinin sağlıklı ve istenen biçimde gerçekleşmesini sağlar?

Bu sorunun cevabında anahtar unsur “yaratıcılık” tır. Eğitim, insanları belli bir kalıp içine sokmaktan çok, kendine gerçekleştirme sürecinde, bireyin kendisini tanımasını, yani bireysel farklılıklarının, kapasitesinin, ilgilerinin farkına varmasını

ve bunları hem kendi için, hem içinde yaşadığı toplum için hem de bütün insanlık için moral ve rasyonel açıdan en doğru şekilde kullanmasını sağlayan bir süreç tasarımı olmalıdır.

Bu süreç tasarımı, her zaman özünde farklı olmayı, farklı olanı bulmayı içeren yaratıcılığı hem araç hem amaç olarak kullanılmalıdır. Ancak böyle bir eğitim süreci bireysel ve toplumsal gelişmenin temel unsurları olan yenilikçi (kaşif, mucit) bireyler yetişmesi için gerekli ortamı sağlayabilir.

Kişi doğduğu andan itibaren ben merkezci olarak algılamaya başlar. Sanat eğitiminde ve yaratıcılığın gelişiminde önemli olan nokta bu ben merkezçiliği bir anlamda değiştirip dışa açılımı sağlayabilmektir. Yani, algı gücünü geliştirip, açık görmeyi sağlamaktır.

Yakınsak düşünmenin gereklerini ve önceden belirlenmiş programları uygulama alanına sokmak, ıraksak düşünmeyi ve buna bağlı olarak ilgili etkinliklerin gerçekleştirilmemesi geleneksel eğitimin belirgin özellikleridir. Oysaki, gerekli olan geleceğin sorunları ile yaratıcı, bilimsel bir anlayış ile uğraşacak kuşakların kazanılması modern, çağdaş eğitimin en önemli sorunlarının başında gelir. (Artut, 2004: 180)

Öğretici, çocukta öğrenmeye karşı varolan güçlü merak ve isteklerini doğru metodlar kullanarak onları araştırmaya , sorun çözmeye yönlendirmelidir. Çocuğun hayal gücünü, en üst düzeyde kullanabileceği ortamlar sağlanmalıdır.

Aksi takdirde, Eisner’ın da dediği gibi: “ Yetersiz zaman ve kaynak ayırarak veya kötü eğitilmiş öğretmenler yoluyla güzel sanatların eğitime olan katkısını engellemek demek, çocukların kültürlerinin en şaşırtıcı yöntemlerini ve onların zihinsel gelişmelerinin en etkili aracına kavuşmalarını gözden uzak tutmak demektir. ” (Artut, 2004: 181)

Yaratıcılığı Kolaylaştıran Öğretmen Özellikleri:

- Öğrencileri bir birey olarak kabul etme ve öyle davranma,
- Öğrenciyi özgün olmaya özendirme,
- Öğrencilere model olma,

- Sınıfın dışında onlara çok zaman ayırma,
- En iyiyi bekleme ve sorunların aşılayabileceğini gösterme,
- Heyecanlı olabilme,
- Öğrencileri eşit kabul edebilme,
- Öğrencileri doğrudan ödüllendirebilme,
- Öğrenciye ilgi gösterme ,
- Sürekli okuyan kişiler olabilme,
- İkili ilişkilerde kolay iletişim kurma olarak belirlenmiştir.

Yaratıcılığı Engellenyen Öğretmen Özellikleri:

- Öğrencinin cesaretini kıran,
- Güvensiz,
- Aşırı eleştiren,
- Davranışlarında bir uçtan diğerine gidip gelen,
- Heyecanı olmayan,
- Düz okumayı vurgulayan,
- Dogmatik ve katı,
- Alanla ilişkisini sürdüremeyen,
- Genelde yeteneksiz,
- Dar ilgileri olan,
- Sınıf dışında tartışma ve konuşma olanağı olmayan öğretmen olarak tanımlanmışlardır. (Sungur, 1997: 33-34)

Yaratıcılığı destekleyen sosyal koşullar ve eğitim çevresi açısından aşağıdaki örnekler verilebilir:

- İşbirliği ve güven ortamı,
- Fikirlerin eyleme geçirilebildiği koşullar,

- Herkesin fikrine değeri verilmesi,
- Yeniliğe ve öğrenmeye destek,
- Farklılığa tahammül etme,
- Yanılgıya hoşgörü ile bakma,
- Takdir ve fark edilme. (Yıldırım, 1998: 118)

Sonuç olarak diyebiliriz ki; yaratıcı bir eğitim uygulayabilmek için her kademede bireylerin, öğrenmeyi öğrenme, iletişim kurma, grup çalışması yapabilme ve sorunları çözme tekniği kazandırılmasına yönelik bir eğitim planlaması gerekir. Burada önemli olan arzuladığımız kişiliği yaratmak için bir sistem planlaması yapmamızdır. Arzulanan kişilik dürüst, öz güveni olan, kararlı, katılımcı, sürekli gelişim gösterebilen, araştırmacı, sorun çözme yeteneğine sahip, özgür düşünceli ve yaratıcı özellikler taşımalıdır. Dolayısıyla bu bireyin ileride de hangi mesleğe girerse girsin, düşünce ve yeteneğini geliştiren bu temel sistem ile ülkenin gelişmesine o oranda katkısı büyük olacaktır. İşte bu da bir anlamda eğitimde toplam kalite uygulamasıdır. (Eriç, 1998: 163)

Ergende Yaratıcılık

İnsan, bir varlık gelişimi içinde incelendiğinde, bu gelişmenin içindeki bir güç tarafından sağlandığı görülüyor. Buna “dirimsel güç” adı veriliyor. Bu güç, insanın yayılma güdüsüdür. Bu güdü doğuştan güçlerin, yaşamsal renkleri zengin olanların ve yaratıcılığa sahip bireylerin güdüsüdür. Korunma güdüsü ise; yaratılıştan zayıf olanların, hastaların, yaşlıların, yaşamı tehdit edilmişlerin duygusudur. Genç bireylerde gördüğümüz bu yaşam enerjisinin engellerden arındırılması, desteklenmesi, yaratıcılığı geliştirebilecek etmenlerdendir. Gençlerde görülen hassasiyet ve duyarlılıklar, cinsel güdüler ile de ilgilidir. Normal gelişim süreçlerinde “yayılma güdüsü” ve “korunma güdüsü” gençler için çevreye uyumdaki rolleri görür. L. Corman bu konuda eğitimcileri uyarıyor: “Ne pahasına olursa olsun, çocuklarda bu yayılma güdüsünü korumak gerekir” demektedir. Çünkü tüm ilerleme ve yaratıcılık bu koşula bağlanmaktadır. (Corman, 1996:8)

Ayrıca gerek öğretmenlerin gerek öğrencilerin normal bir zeka ile ulaşacak sonuçların, özel bir yatkınlığa maletmeleri, ciddi bir yanlılıktır. Bu yaklaşım yaratıcılık açısından önemli bir engel oluşturmaktadır. (Adler, 1996:142)

ERGENDE ÇİZGİSEL GELİŞİM BASAMAĞI

Nesnel Gerçekçi / Doğalcılık Dönemi (12/15)

Ergenliğin başlangıcı olan bu döneme “mantık devri” de denmektedir. Bu dönem ile yaklaşan gençliğe atılan ilk adımın, bunalımın ilk habercisidir. Zeka ve mantığın yardımıyla bazı sorunlarını çözebilecek durumda olduğu halde yine çocukluğun doğası gereği güçsüz kaldığı anlar sıkça olabilmektedir. Bedensel ve ruhsal yönden çok önemli değişkenliklerin olduğu oldukça kritik bir dönemdir. Bir ölçüde gerçekçi anlayışın devamı sayılabilir. (Artut , 2004: 212)

Bu evrede insan figürünün büyük bir ayrıntıyla çizildiği ve tahmin edileceği gibi, cinsel özelliklerden haberdar olmanın büyük ölçüde arttığı, bunların resme yansıdığı gözlenmektedir. Yine bu dönemdeki çocuğun renk farklılıklarından haberdar olduğu ve rengi en iyi biçimde kullandığı görülür. (Yavuzer, 2003: 67)

Artut (2004:213) bu dönemdeki çocukların çizgisel özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- Fark edilemeyen bilinç ve gelişmiş bir zeka dikkati çeker.
- Soyut düşünceleri yorumlama , kavramlaştırma ve yansıtma yetisi görülür.
- Çevre doğadaki değişkenlikleri ifade yetisi güçlenmiştir.
- Resimde dinamik-kinetik etkiler, dramatik ve duygusal sahneler görülür.
- Perspektif ve ayrıntılara yeterince inebilme yetisi dikkati çeker.
- Görsel, bilişsel ve duygusal gelişim etkilidir.
- Doğadaki varlıkların gerçek boyut ve görüntülerinin betimlenmesinde yoğunlaştıkları görülür.

Resimsel birçok sorun artık öğrenilerek çözülür ve çözümlenmelidir. Örneğin, renk sorunu; renklerin birbiriyle ilişkisindeki etkileşim, renk karışımları, rengin duygusal ve anlatımsal etkileri araştırılarak öğrenilir. Okul çağında ve ilk ergenlik çağında resimde kaybolan bütünlük tekrar kazanılır. Genç, öğrenerek bütünü kavrar. Bu öğrenme çok boyutlu bir öğrenmedir. (Kırıçoğlu, 2002:96)

Bu grupta iki tip göze çarpar:

- Nesnel; gözle görülen şeylerle ilgilenen tip (Görsel)
- Öznel – İçsel ; duygu yoluyla etkilenen tip (Görsel olmayan)

“ Öğretmenin, bu iki tip insanı her an göz önüne alarak eğitmesi gerekir. Bu çağa dek çocuk, insan giysisini yalnız kız ve erkeği ayırmak için çizmekteydi; oysa şimdi, vücudun eylemiyle giysinin bazı kıvrımlarını görüp resmine aktarmaktadır. Perspektif, önemli bir sorun olarak değerlendirilir. Çocuğun bu yöndeki eğitimine özenle eğilmek gerekir. Ön ve arka plan fikrine uyan kolaj resimler yoluyla ve kolektif bir çalışma uygulayarak büyük boyutlu duvar resimleri yaptırmak yararlı sonuçlar verir. ” (Kehnemuyi, 2001:32)

ANADOLU GÜZEL SANATLAR LİSELERİ

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri , öncelikle görsel sanatlarla ilgili yüksek öğrenim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılır. Bu okullar, ilköğretim üzerine bir yıl hazırlık sınıfı ve en az 3 yıl lise öğrenim süresi olan yatılı, gündüzlü ve karma eğitim yapan okullardır. (Madde 5)

Okulların amacı öğrencilerin:

- a) Güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim – öğretim görmeleri,
- b) Özel yetenek gerektiren yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını,
- c) Alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen, yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetişmelerini,

- d) Milli ve milletler arası sanat eserlerini tanımalarını ve yorumlarını sağlamaktır. (Madde 6)

Okulların resim ve müzik alanlarının her birine bir öğretim yılında alınacak öğrenci sayısı 24'ü geçemez. Bu öğrencilerin sanat derslerinde dersliklere dağılımı, sanat derslerinin özelliği dikkate alınarak okul yönetimince düzenlenir. (Madde 7) (M.E.B., 1999: 800)

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin ilki 16 Ekim 1989 yılında İstanbul'da açılmıştır. 1990–1991 eğitim–öğretim yılında Ankara, İzmir, Eskişehir, Bursa, ve Kütahya illerinde açılarak sayıları altıya çıkarılmıştır. 1995–1996 eğitim–öğretim yılında Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin sayısı 16 olmuştur. (Buyurgan, 1992:72) Şimdiki sayısı 53'e ulaşan bu liselerde verilen ders programlarının fakültelerde verilen programlarla örtüşüğü görülmektedir. Bu bakımdan fakültelere giren öğrencilerin iyi bir alt yapı oluşturduğu düşünülebilir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi yer almıştır.

Araştırmanın Modeli

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde temel tasarım dersinin yaratıcılığa katkılarını belirlemeye yönelik bu araştırmada model olarak; araştırmada olan öğrencilerin yaptıkları uygulamalar, araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerin yer aldığı nitel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmanın desenlerinden biri olan "durumsal çalışma"ya göre araştırma yapılmıştır.

Durum çalışması; bir sınıf, bir mahalle, bir örgüt gibi doğal bir çevre içinde gerçekleştirilir ve çalışmaya konu olan ortam veya olayların bütüncül bir yorumunu hedefler. (Yıldırım; Şimşek, 2004:201)

Yapılan uygulamalar, belirlenen yaratıcılık kriterlerine göre uzmanların görüşüne sunulmuştur.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri; örneklemini ise Ankara Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın kuramsal temelini oluşturulmasında alanda yayınlanmış tez, makale, kitap vb. literatür taranarak dersle ilgili kitaplara başvurulmuştur.

Araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak, gerekli verileri elde etmek için nitel ve nicel yaklaşımlardan yararlanılmıştır. Nitel araştırmanın verileri, öğrenciler

tarafından yapılan uygulamalar yoluyla toplanmıştır. Ayrıca araştırmacının gözlemleri de kullanılmıştır. Nicel veriler ise yapılan uygulamaların uzmanlar tarafından değerlendirilmesiyle elde edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Öğrenci Çalışmaları: Temel tasarım dersinde yapılan çalışmaların diğer alan derslerine etkisinin belirlenmesi için hazırlık ve dokuzuncu sınıf öğrencilerine çalışmalar yaptırılmıştır.

Gözlemler: Çalışmalar, belirlenen eğitim-öğretim yılları süresince gözlemlenmiştir.

Verilerin Analizi

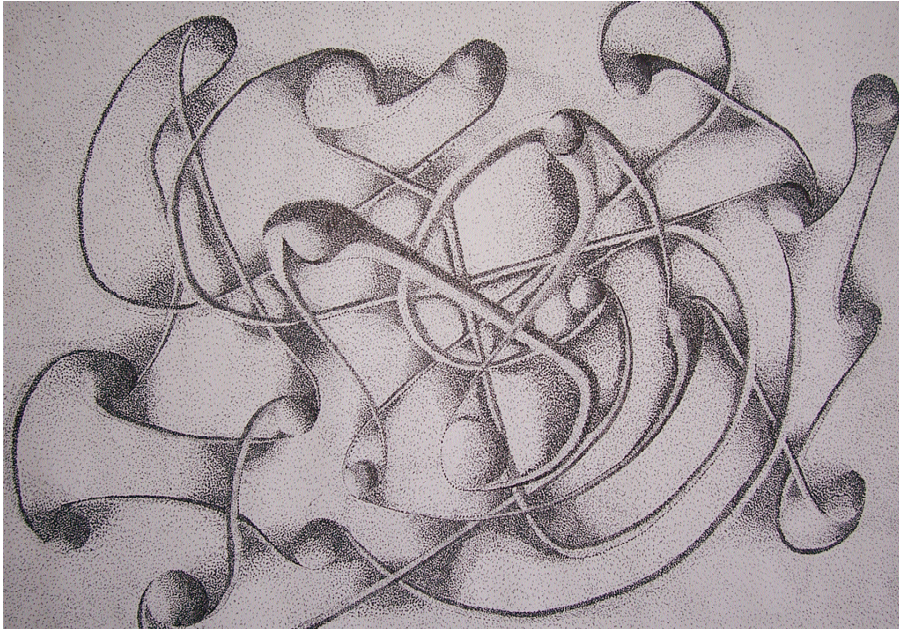
Verilerin analizi için nitel ve nicel veri çözümleme teknikleri kullanılmıştır. Öğrenci çalışmalarından elde edilen veriler ve gözlemler betimsel analize tabi tutulmuştur.

IV. BÖLÜM

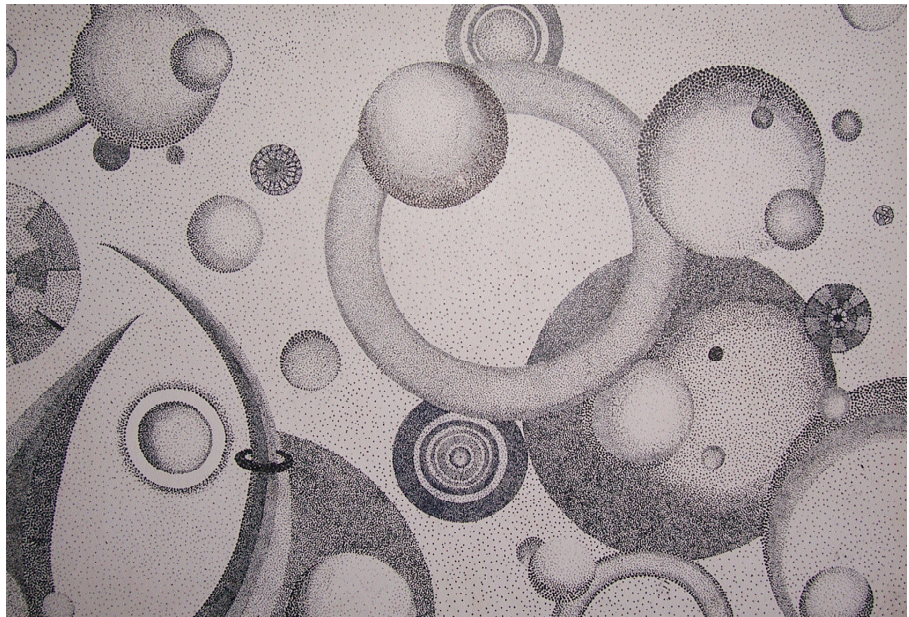
BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, toplanan verilerin çözümlemeleri sonucunda ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmektedir.

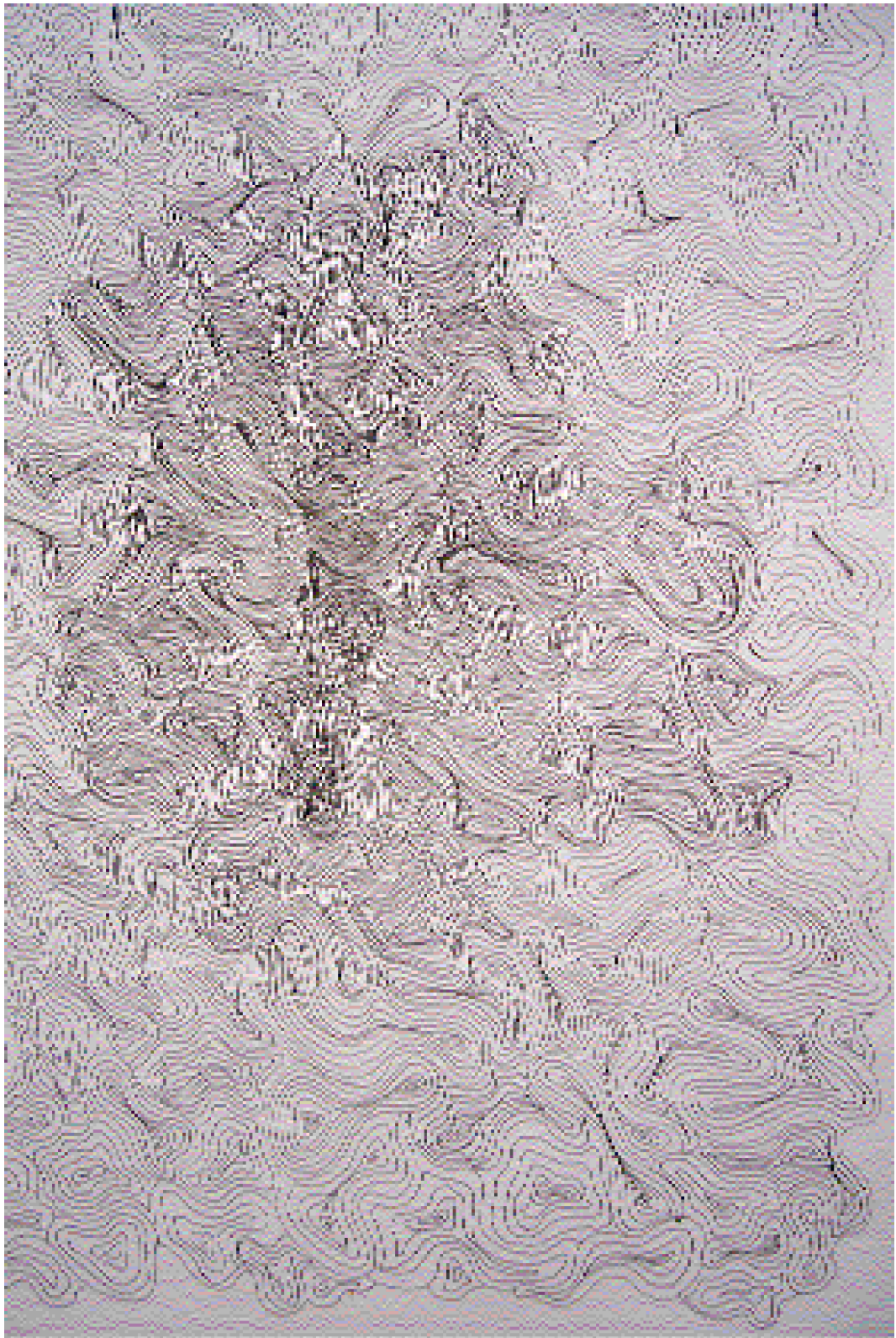
TEMEL TASARIM DERSİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

Resim 1

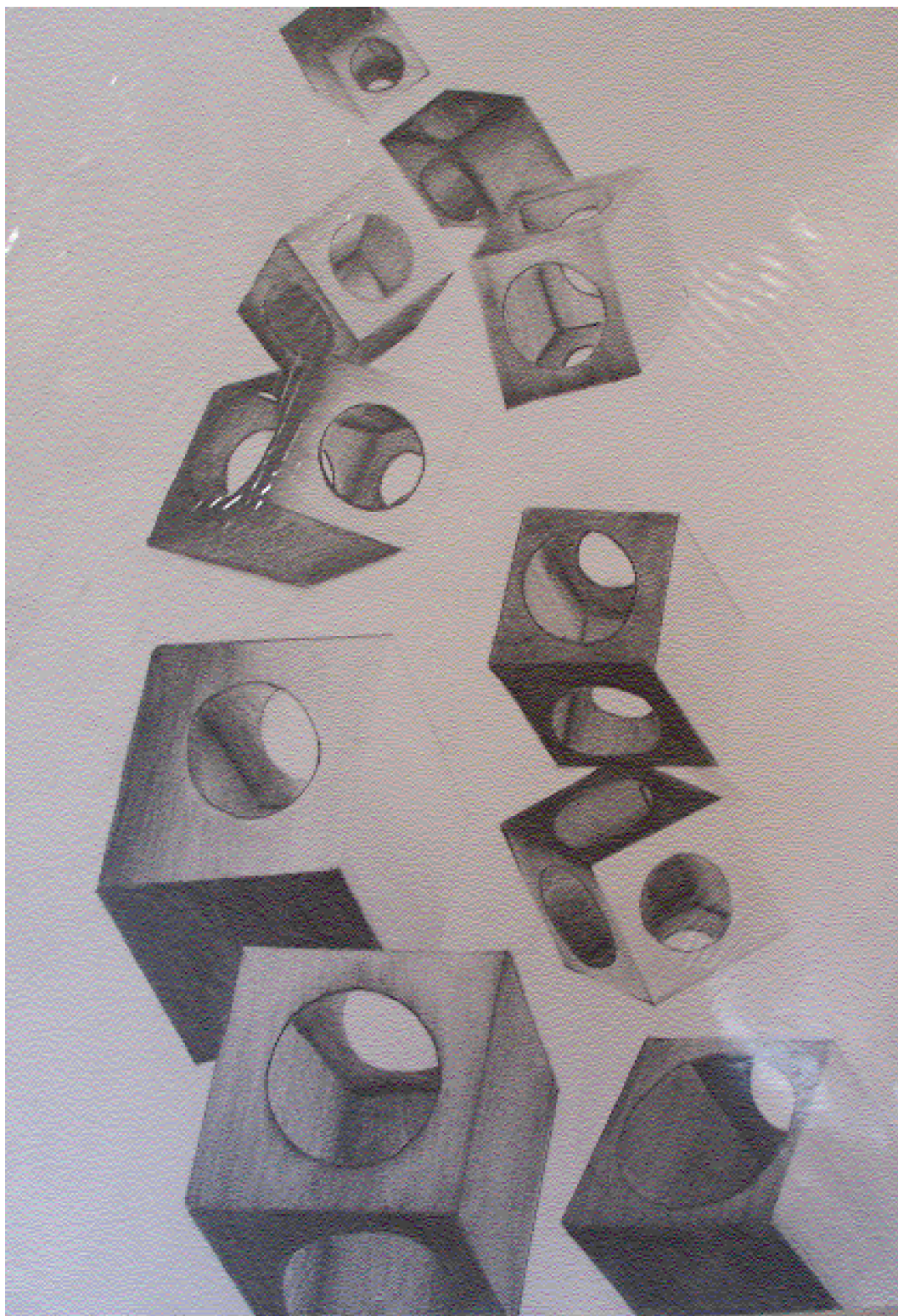
Resim 2

Resim 3

Resim 4

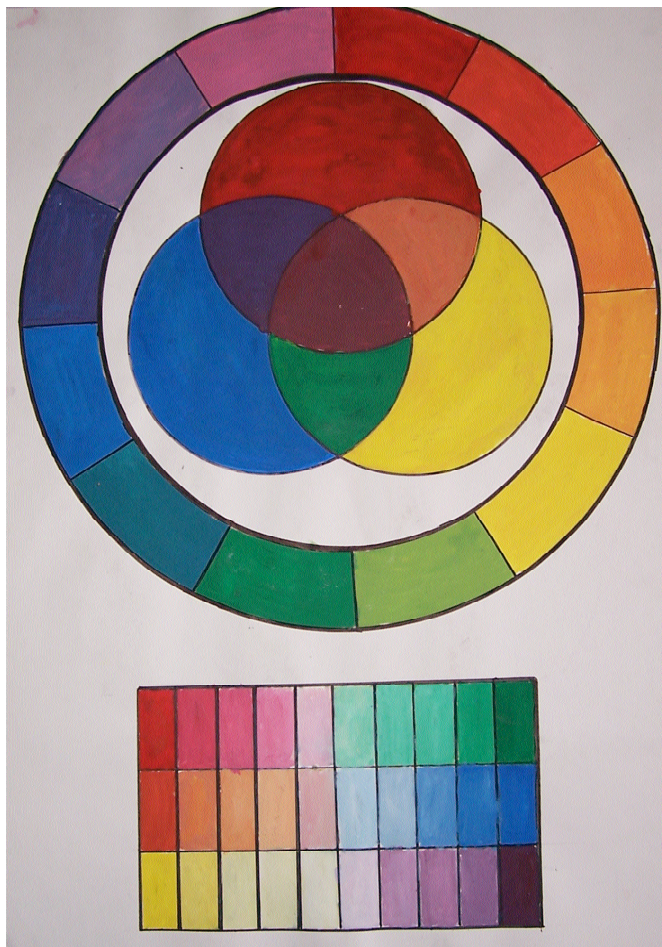

Resim 5

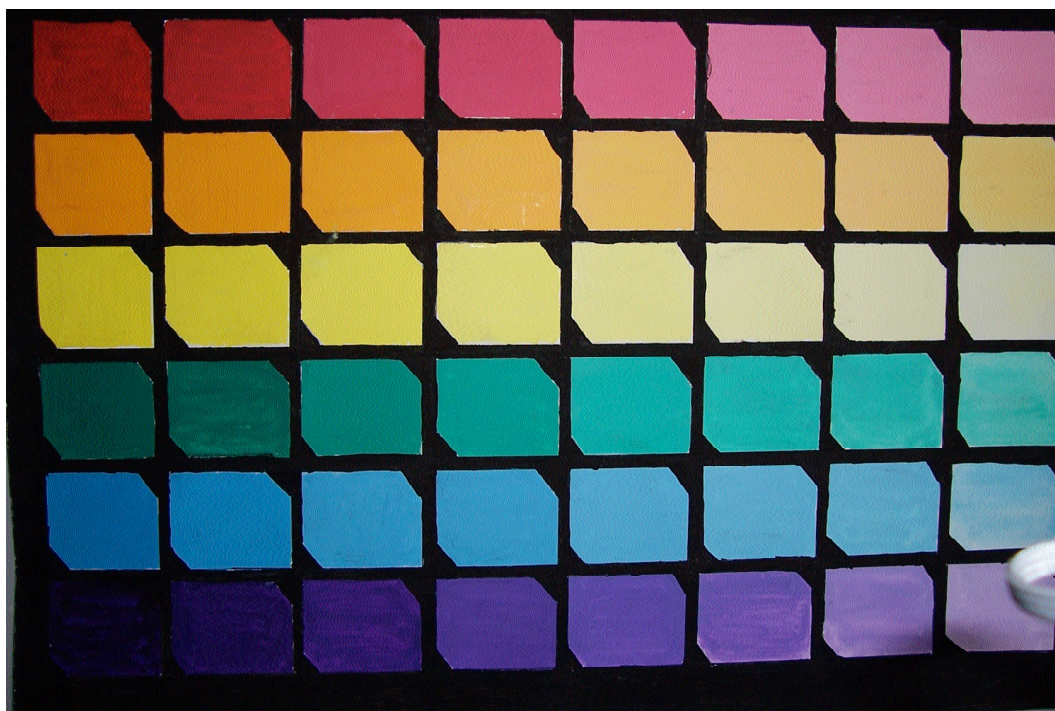

Resim 6

Resim 7

Resim 8

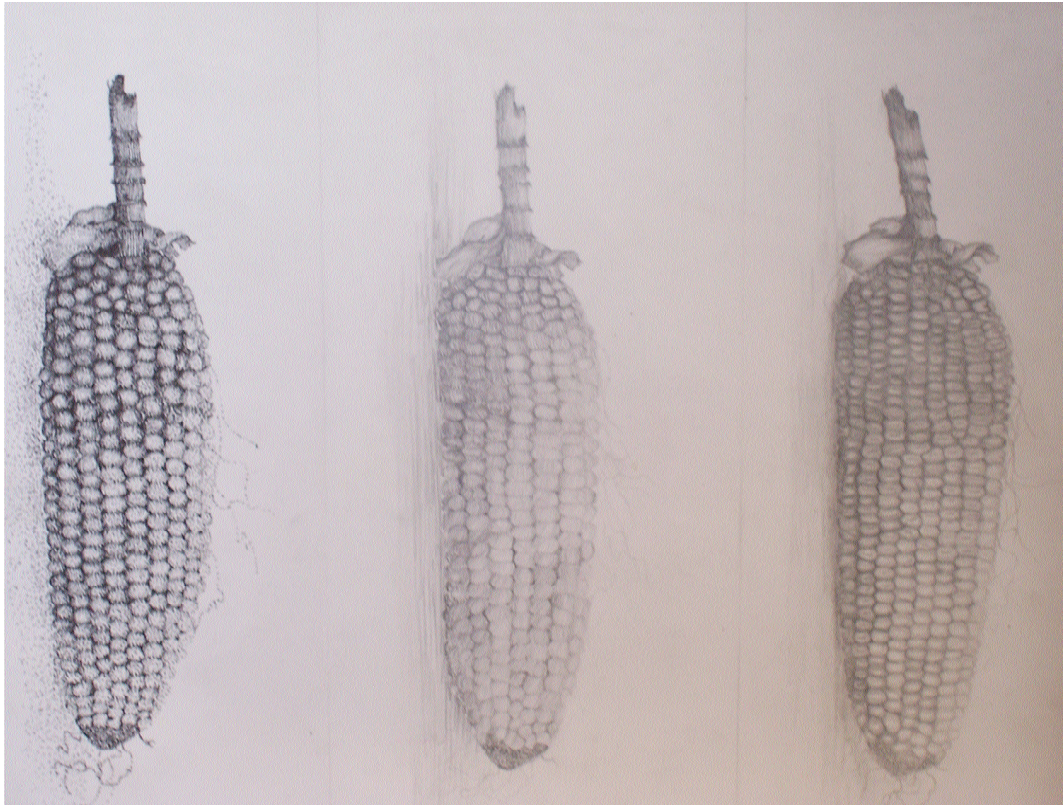

Resim 9

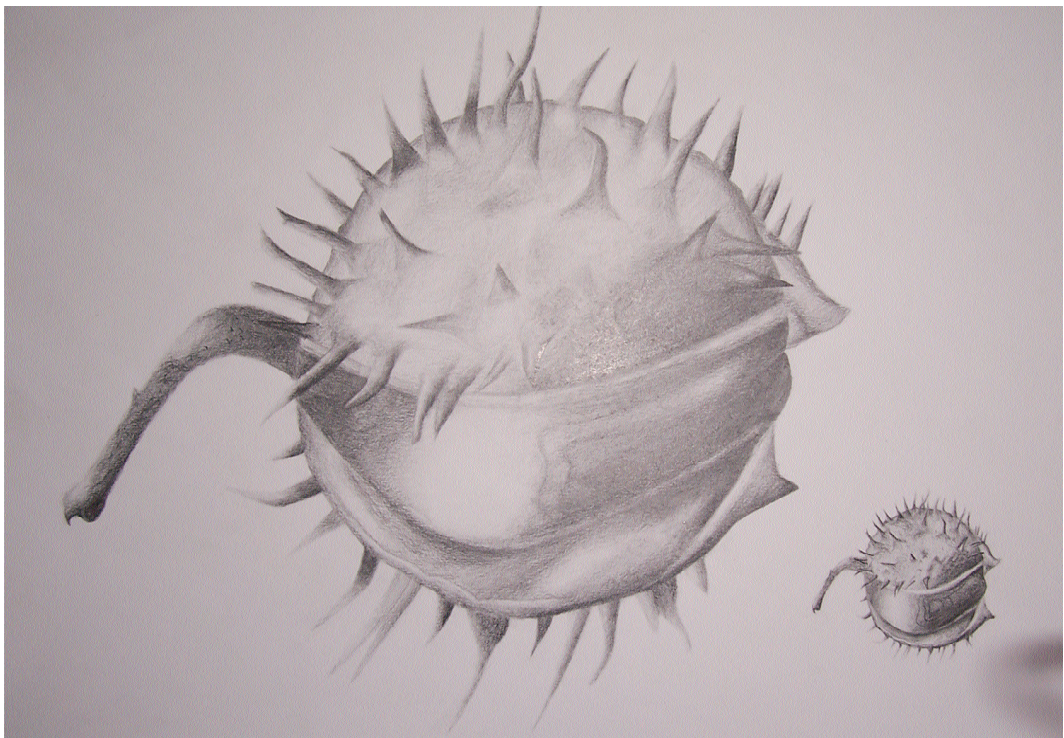
Resim 10

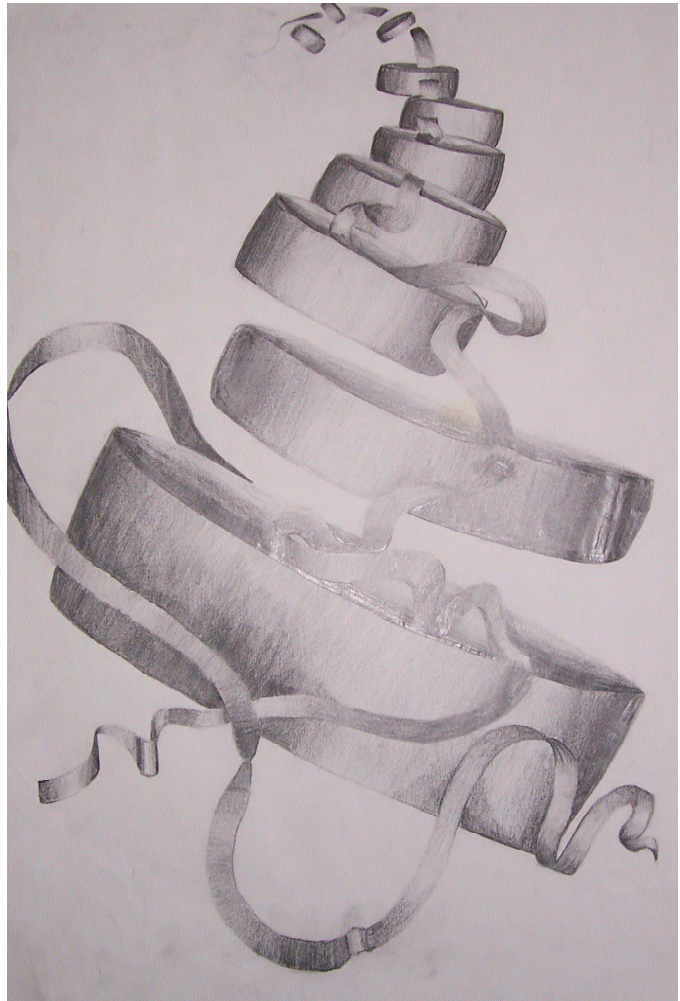

Resim 11

Resim 12

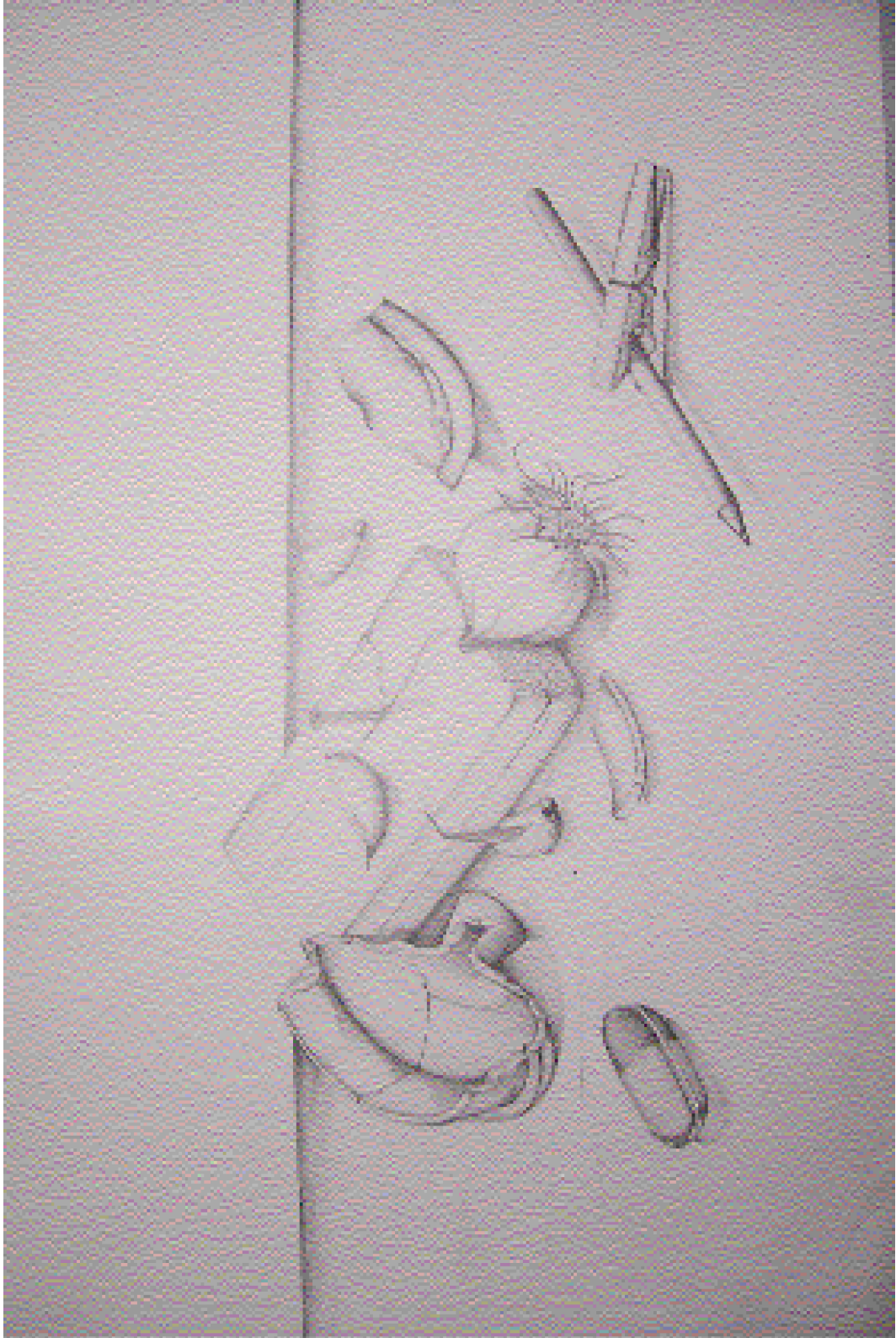

Resim 13

Resim 14

Resim 15

RESİM DERSİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

Resim 16

ÇİZELGE 1 (Resim16)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük–Özgürlük	0	0	2	66.6	1	33.4	3	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	1	33.4	1	33.3	1	33.3	3	100
Çözümleme (Analiz)	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Birleştirme (Sentez)	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Yeniden Yorumlama	0	0	2	66.6	1	33.4	3	100
Esneklik - Çeşitlendirme	0	0	2	66.6	1	33.4	3	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100

Çizelge 1'e göre, özgünlük kriteri açısından uzmanlar, %66.6 kısmen, %33.4 hayır; akıcılık kriterine göre evet, kısmen ve hayır seçeneklerine %33.3; çözümleme kriterine göre %33.4 evet, %66.6 kısmen; birleştirme kriterine göre %66.6 evet,%33.4 kısmen; yeniden yorumlama kriterine göre %66.6 kısmen, %33.4 hayır; esneklik kriterine göre %66.6 kısmen %33.4 hayır; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre %66.6 evet, %33.4 kısmen şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Resim 17

ÇİZELGE 2 (Resim 17)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük-Özgürlük	0	0	3	100	0	0	3	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Çözümleme (Analiz)	0	0	3	100	0	0	3	100
Birleştirme (Sentez)	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Yeniden Yorumlama	0	0	3	100	0	0	3	100
Esneklik - Çeşitlendirme	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	3	100	0	0	0	0	3	100

Çizelge 2'e göre, özgünlük kriteri açısından uzmanlar, %100 kısmen; akıcılık kriterine göre %66.6 evet, %33.4 kısmen; çözümleme kriterine göre %100 kısmen; birleştirme kriterine göre %66.6 evet %33.4 kısmen; yeniden yorumlama kriterine göre %100 kısmen; esneklik kriterine göre %33.4 evet, %66.6 kısmen; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre %100 evet şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Resim 18

ÇİZELGE 3 (Resim 18)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük-Özgürlük	3	100	0	0	0	0	3	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Çözümleme (Analiz)	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Birleştirme (Sentez)	3	100	0	0	0	0	3	100
Yeniden Yorumlama	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Esneklik - Çeşitlendirme	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	3	100	0	0	0	0	3	100

Çizelge 3'e göre, özgünlük kriteri açısından uzmanlar, %100 evet; akıcılık kriterine göre %66.6 evet, %33.4 kısmen; çözümleme kriterine göre %66.6 evet %33.4 kısmen; birleştirme kriterine göre %100 evet; yeniden yorumlama kriterine göre %66.6 evet %33.4 kısmen; esneklik kriterine göre %66.6 evet %33.4 kısmen; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre %100 evet şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Resim 19

ÇİZELGE 4 (Resim 19)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük-Özgürlük	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Çözümleme (Analiz)	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Birleştirme (Sentez)	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Yeniden Yorumlama	3	100	0	0	0	0	3	100
Esneklik - Çeşitlendirme	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100

Çizelge 4'e göre, özgünlük kriteri açısından uzmanlar, %66.6 evet,%33.4 kısmen; akıcılık kriterine göre %33.4 evet, %66.6 kısmen; çözümleme kriterine göre %33.4 evet %66.6 kısmen; birleştirme kriterine göre %33.4 evet, %66.6 kısmen; yeniden yorumlama kriterine göre %100 evet; esneklik kriterine göre %66.6 evet,%33.4 kısmen; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre %66.6 evet %33.4 kısmen şeklinde görüş bildirmişlerdir.

GRAFİK DERSİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

Resim 20

ÇİZELGE 5 (Resim 20)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük-Özgürlük	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Çözümleme (Analiz)	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Birleştirme (Sentez)	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Yeniden Yorumlama	3	100	0	0	0	0	3	100
Esneklik - Çeşitlendirme	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100

Çizelge 5'e göre, özgünlük kriteri açısından uzmanlar, %66.6 evet %33.4 kısmen; akıcılık kriterine göre %66.6 evet %33.4 kısmen; çözümleme kriterine göre %33.4 evet, %66.6 kısmen; birleştirme kriterine göre %33.4 evet, %66.6 kısmen; yeniden yorumlama kriterine göre %100 evet; esneklik kriterine göre %66.6 evet %33.4 kısmen; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre %66.6 evet %33.4 kısmen şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Resim 21

ÇİZELGE 6 (Resim 21)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük-Özgürlük	3	100	0	0	0	0	3	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	3	100	0	0	0	0	3	100
Çözümleme (Analiz)	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Birleştirme (Sentez)	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Yeniden Yorumlama	2	66.6	1	33.4	0	0	3	100
Esneklik - Çeşitlendirme	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	3	100	0	0	0	0	3	100

Çizelge 6' e göre, özgünlük kriteri açısından uzmanlar, %100 evet; akıcılık kriterine göre %100 evet; çözümleme kriterine göre %66.6 evet, %33.4 kısmen; birleştirme kriterine göre %66.6 evet, %33.4 kısmen; yeniden yorumlama kriterine göre %66.6 evet, %33.4 kısmen; esneklik kriterine göre %33.4 evet, %66.6 kısmen; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre %100 evet şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Resim 22

ÇİZELGE 7 (Resim 22)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük-Özgürlük	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	0	0	1	33.4	2	66.6	3	100
Çözümleme (Analiz)	0	0	2	66.6	1	33.4	3	100
Birleştirme (Sentez)	0	0	1	33.4	2	66.6	3	100
Yeniden Yorumlama	0	0	2	66.6	1	33.4	3	100
Esneklik - Çeşitlendirme	0	0	3	100	0	0	3	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	0	0	3	100	0	0	3	100

Çizelge 7'e göre, özgünlük kriteri açısından uzmanlar, %33.4 evet, %66.6 kısmen; akıcılık kriterine göre %33.4 kısmen, %66.6 hayır; çözümleme kriterine göre %66.6 kısmen % 33.3 hayır; birleştirme kriterine göre %33.3 kısmen, % 66.6 hayır; yeniden yorumlama kriterine göre %66.6 kısmen, % 33.3 hayır ; esneklik kriterine göre %100 kısmen; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre %100 kısmen şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Resim 23

ÇİZELGE 8 (Resim 23)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük-Özgürlük	0	0	3	100	0	0	3	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	1	33.4	0	0	2	66.6	3	100
Çözümleme (Analiz)	0	0	2	66.6	1	33.4	3	100
Birleştirme (Sentez)	1	33.4	1	33.3	1	33.3	3	100
Yeniden Yorumlama	0	0	2	66.6	1	33.4	3	100
Esneklik - Çeşitlendirme	0	0	2	66.6	1	33.4	3	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	1	33.4	2	66.6	0	0	3	100

Çizelge 8'e göre, özgünlük kriteri açısından uzmanlar, %100 kısmen; akıcılık kriterine göre %33.4 evet %66.6 hayır; çözümleme kriterine göre %66.6 kısmen, % 33.4 hayır; birleştirme kriterine göre evet, kısmen, hayır seçeneklerine %33.3 ; yeniden yorumlama kriterine göre %66.6 kısmen %33.4 hayır; esneklik kriterine göre %66.6 kısmen, %33.4 hayır; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre %33.4 evet, %66.6 kısmen şeklinde görüş bildirmişlerdir.

ÇİZELGE- 9 (GRAFİK DERSİ ÇALIŞMALARI)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük–Özgürlük	6	50	6	50	0	0	12	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	6	50	2	16.6	4	33.3	12	100
Çözümleme (Analiz)	3	25	7	58.3	2	16.6	12	100
Birleştirme (Sentez)	4	33.3	5	41.6	3	25	12	100
Yeniden Yorumlama	5	41.6	5	41.6	2	16.6	12	100
Esneklik - Çeşitlendirme	3	25	8	66.6	1	8.3	12	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	6	50	6	50	0	0	12	100

Çizelge 9'e göre, grafik dersinde yapılan tüm çalışmaları uzmanlar,özgünlük kriterine göre %50 evet, %50 kısmen ; akıcılık kriterine göre %50 evet, %16.6 kısmen, %33.3 hayır; çözümleme kriterine göre % 25 evet, %58.3 kısmen, % 16.6 hayır; birleştirme kriterine göre %33.3 evet, % 41.6 kısmen, %25 hayır; yeniden yorumlama kriterine göre % 41.6 evet ,%41.6 kısmen, %16.6 hayır; esneklik kriterine göre %25 evet, %66.6 kısmen, %8.3 hayır; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre ise %50 evet, %50 kısmen şeklinde görüş bildirmişlerdir.

ÇİZELGE- 10 (RESİM DERSİ ÇALIŞMALARI)

Yaratıcılığı değerlendirme kriterleri	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Özgünlük-Özgürlük	5	41.6	6	50	1	8.3	12	100
Akıcılık(Sürükleyicilik)	6	50	5	41.6	1	8.3	12	100
Çözümleme (Analiz)	4	33.4	8	66.6	0	0	12	100
Birleştirme (Sentez)	8	66.6	4	33.4	0	0	12	100
Yeniden Yorumlama	5	41.6	6	50	1	8.3	12	100
Esneklik - Çeşitlendirme	5	41.6	6	50	1	8.3	12	100
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	10	83.3	2	16.6	0	0	12	100

Çizelge 10'a göre, resim dersinde yapılan tüm çalışmaları uzmanlar, özgünlük kriterine göre %41.6 evet, %50 kısmen , %8.3 hayır; akıcılık kriterine göre %50 evet, %41.6 kısmen, &8.3 hayır; çözümleme kriterine göre % 33.4 evet, %66.6 kısmen; birleştirme kriterine göre %66.6 evet, % 33.4 kısmen, %8.3 hayır; yeniden yorumlama kriterine göre % 41.6 evet, %50 kısmen, %8.3 hayır; esneklik kriterine göre %41.6 evet, %50 kısmen, %8.3 hayır; tasarım öğelerini doğru kullanımı kriterine göre ise %83.3 evet, %16.6 kısmen şeklinde görüş bildirmişlerdir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde; uygulanan yöntemle ilgili elde edilen verilerin yorumlanmasından çıkartılan sonuçlar ile alanda yapılacak araştırmalar ve uygulamalar için önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar:

Uzmanların doldurdukları değerlendirme formlarından elde edilen sonuçlara göre grafik dersinde yapılan çalışmalar;

- Özgünlük kriterine göre % 50 ;
- Akıcılık kriterine göre % 50 ;
- Çözümleme kriterine göre % 25 ;
- Birleştirme kriterine göre % 33,3 ;
- Yeniden yorumlama kriterine göre % 41,6 ;
- Esneklik kriterine göre % 25 ;
- Tasarım öğelerinin doğru kullanımı kriterine göre %50 oranında başarılı bulunmuştur.

Resim dersinde yapılan çalışmalar ise;

- Özgünlük kriterine göre % 41,6;
- Akıcılık kriterine göre % 50;
- Çözümleme kriterine göre % 33,3 ;
- Birleştirme kriterine göre % 66,6;
- Yeniden yorumlama kriterine göre % 41,6 ;

- Esneklik kriterine göre % 41.6 ;
- Tasarım öğelerinin doğru kullanımı kriterine göre % 83.3 oranında başarılı bulunmuştur.
- Bu sonuçlara göre öğrencilerin, belirlenen bazı yaratıcılık kriterleri açısından, temel tasarım dersinde öğrendiklerini resim ve grafik derslerine aktarabildikleri sonucuna varılmıştır.

Öneriler

- Temel tasarım dersinde, diğer yıllara ait çalışmaların gösterilmesinden daha çok konu anlatımından sonra örnek olarak konu ile ilgili röprodüksiyonlardan faydalanılabilir.
- Tasarım ilke ve elemanlarının öğrencilere uygulamaya başlatılmadan kavratılması, yapılan uygulamaların niteliğini artırabilir.
- Doğal obje etütlerinden faydalanılarak yeniden yorumlama yoluna gidilip özgün biçim ve düzenlemeler oluşturulabilir.
- Tek bir eleman (örneğin nokta) üzerinde yapılan çalışmada diğer eleman ve ilkelerin ilişkisi (noktalarla çizgi, doku, leke, ritm, denge, birlik vb. etkilerin oluşturulabileceği) gösterilebilir.
- Yapılan her çalışmadan sonra röprodüksiyonlar incelenerek çalışılan tasarım elemanın eserdeki yeri ve etkisi belirtilebilip konu pekiştirilebilir.
- Doğal veya yapay bir objenin küçük bir kesitiden faydalanarak özgün soyut-somut düzenlemeler yapılabilir. Bu uygulamayla belirlenen yaratıcılık ölçütleri de daha rahat gözlemlenebilir.

KAYNAKÇA

ARIK, Alev. (1987). **Yaratıcılık**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ATALAYER, Faruk. (1994). **Temel Sanat Öğeleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi G.S.F. Yayınları. No:5.

.....(1998). **Tasarım Teorisi Ders Notları**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi G.S.F.

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği, M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, (Ekim,1999), sayı:2505

ARTUT, Kazım.(2004). **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Ankara: Anı Yayıncılık.

ADLER, Alfred. (1996). **Çocuk Eğitimi**. Çev: Kamuran Şipal. İstanbul: Cem Yayınevi.

BECER, Emre. (2002). **İletişim ve Grafik Tasarım**. Ankara: Dost Kitabevi.

BLOOM, Benjamin S. (1979). **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**. Çev: D. Ali Özçelik. Ankara: Milli Eğitim Basımevi 1. Basım.

BOYDAŞ, Nihat. (2004). **Sanat Eleştirine Giriş**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yaratıcılık.

BUDAK, Gönül. (1998). **Yenilikçi Yönetim, Yaratıcı Birey**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

BUYURGAN, Serap.(1992). **Anadolu Güzel Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Eğitim-Öğretim Durumları, Bu Alanda Karşılaşılan Güçlükler, Eğitim Öğretimden Beklentileri**. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

BUYURGAN, Serap; BUYURGAN, Ufuk. (2001). **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**. Ankara: Cem Yayınevi.

BUZAN, Tony. (2003). **Yaratıcı Zekanın Gücü**. Çev: Beyhan Kurt. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

CORMAN, Louis. (1996). **Psikanaliz Açısından Çocuk Eğitimi**. İstanbul: Cem Yayınevi.

CUTTS, Norma E.; MOSELEY, Nicholas. (2001). **Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi. (Ulusun En Büyük Kaynaklarından Birinin Harcanması Nasıl Önlenir?)** Çev: Prof. Dr. İsmail Ersevim. İstanbul: Özgür Yayınları:142.

ÇELLEK, Tülay. (2004). **Yaratıcılık ve Eğitim Sistemimizdeki Boyutu**. <http://www.erkanergen.com/yazilar/makale/makale005.htm> (Erişim Tarihi: 15.09.2004)

DE SCHIÉTERE, Jean Claude; **Pierre Régis Turcotte, La Dynamique de la Créativité dans L'Entreprise**. Perspectives et Problemes Psychosociologiques Ed. DUNOD, T.Y.

DIESSNER, Rhett. (1984). Correlation of the Khatena Torrance Creative Perception Inventory and the Weschler Adult Intelligence Scale Revised. **The Creative Child and Adult Quarterly**. Vol: 1 No: 1 .

DENEL, Bilgi. (1981). **Temel Tasarım ve Yaratıcılık**. Ankara: O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Basım İşbirliği.

ERİÇ, Murat. (1998). **Kültür ve Yaratıcılık**. İstanbul: Kazancı Yayınları.

GEL, H. Yücel. (2004). **Sanat Eğitimi ve Yaratıcılık**. <http://egitim.aku.edu.tr/gel.htm> (Erişim Tarihi:15.09.2004).

GÜRGÖR, İ. Hulusi. (1983). **Temel Tasar**. İstanbul. Afa Matbaası.

GÜRER, Latife; GÜRER, Gül. (2004). **Temel Tasarım**. İstanbul: Birsal Yayınevi.

KEHNEMUYİ, Zerrin. (2001). **Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi**. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.

KESER, Nimet. (2005). **Sanat Sözlüğü**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

KIRIŞOĞLU, Olcay Tekin. (1990). **Resim-İş Öğretimi ve Sorunları**. Ankara: T.E.D. Yayınları.

..... (2002). **Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

KOPTAGEL-İLAL, Günsel. (1984). **Tıpsal Psikoloji**. İstanbul: Beta Basım Yay. Dağıtım.

KUTLUAY, Mehmet. (2004). **Sanat Eğitimi**. http://www.mkutluay.net-teyim.net/bll/sanat_egitimi.htm. (Erişim Tarihi: 30.09.2004)

LYNTON, Norbet. (1991). **Modern Sanatın Öyküsü**. Çev: Cevat Çapan, Sadi Öziş. İstanbul: Remzi Kitabevi.

MAY, Rollo. (2001). **Yaratma Cesareti**. Çev: Alper Oysal. İstanbul: Metis Yayınları.

ÖZÇELİK, D. Ali. (1989). **Eğitim Programları ve Öğretimi**. Ankara.

ÖZSOY, Vedat. (2001). **Resim (Sanat) Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Ders Notları.

ÖZTÜRK, Nazmiye. (2001). **Tasarım Sürecinde Yaratıcılık Yöntemlerine Kuramsal Bir Yaklaşım**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

READ, Herbert. (1974). **Sanatın Anlamı**. Çev: Günel İnal, Nurşin Asgari. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

SAN, İnci. (1979). **Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık**. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.

..... (2003). **Sanat Eğitimi Kuramları**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

..... (2004). **Sanat ve Eğitim**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

SÖNMEZ, Veysel. (1990). **Sanat Eğitimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

..... (2005). **Eğitim Felsefesi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

SÖYLEMEZ, Serpil. (2004). Gazi Üniversitesi II. Sanat Eğitimi Sempozyumu “**Sanat Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar**”. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

SÖZEN, Metin; TANYELİ, Uğur. (2003). **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

SUNGUR, Nuray. (1997). **Yaratıcı Düşünce**. İstanbul: Evrim Yayınevi.

TEPECİK, Adnan. (2002). **Grafik Sanatlar**. Ankara: Detay Sistem Ofset.

TÜRKDOĞAN, Galip. (1981). **Sanat Eğitimi Yöntemleri**. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

ÜNVER, Erdem. (2004). **Sanat Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınları.

YAVUZER, Haluk. (2003). **Resimleriyle Çocuk**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YILDIRIM, Ali; ŞİMŞEK, Hasan. (2004). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YILDIRIM, Ramazan. (1998). **Yaratıcılık ve Yenilik**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

YILMAZ, Meliha. (2005). **Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar. 175 Uygulama Biçimi ile**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

EKLER

Yrd. Doç. Dr. Serap BUYURGAN'ın yapmış olduğu değerlendirmeler

RESİM 16

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)		X	
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama			X
Esneklik- Çeşitlendirme			X
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı		X	

RESİM 17

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 18

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 19

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)		X	
Çözümleme (Analiz)	X		
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı		X	

RESİM 20

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)		X	
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı		X	

RESİM 21

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)	X		
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 22

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)		X	
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)			X
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı		X	

RESİM 23

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama			X
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı		X	

Yrd. Doç. Dr. Yusuf Baytekin BALCI'nın yapmış olduğu değerlendirmeler.

RESİM 16

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)	X		
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 17

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)		X	
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 18

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)		X	
Çözümleme (Analiz)	X		
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme	X		
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 19

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)		X	
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme	X		
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 20

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)	X		
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme	X		
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 21

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)	X		
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme	X		
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 22

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)			X
Çözümleme (Analiz)			X
Birleştirme (Sentez)			X
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı		X	

RESİM 23

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)			X
Çözümleme (Analiz)			X
Birleştirme (Sentez)			X
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme			X
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı		X	

Yrd. Doç. Dr. Güzin AYRANCIOĞLU'nun yapmış olduğu değerlendirmeler.

RESİM 16

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük			X
Akıcılık (Sürükleyicilik)			X
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 17

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme	X		
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 18

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)	X		
Birleştirme (Sentez)	X		
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme	X		
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 19

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme	X		
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 20

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama	X		
Esneklik- Çeşitlendirme	X		
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 21

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)	X		
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

RESİM 22

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük	X		
Akıcılık (Sürükleyicilik)			X
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama			X
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı		X	

RESİM 23

Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır
Özgünlük- Özgürlük		X	
Akıcılık (Sürükleyicilik)			X
Çözümleme (Analiz)		X	
Birleştirme (Sentez)		X	
Yeniden Yorumlama		X	
Esneklik- Çeşitlendirme		X	
Tasarım Öğelerinin Doğru Kullanımı	X		

[illegible]

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1- Bu yönetmeliğin amacı, Anadolu güzel sanatlar liseleri ile ilgili iş ve işlemlere ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2- Bu yönetmelik, Anadolu güzel sanatlar liselerinde öğrenci seçimi, kayıt-kabulleri, nakilleri, öğrenci başarısının tespiti ve eğitim-öğretim ile ilgili esasları kapsar.

Dayanak

Madde 3- Bu Yönetmelik, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4- Bu yönetmelikte geçen;

- a) Bakanlık: Millî Eğitim Bakanlığı,
- b) Okul: Anadolu güzel sanatlar lisesini,
- c) Hazırlık Sınıfı: 9 uncu sınıftan önce yabancı dilde dinleme, anlama, okuma, anlama; konuşma ve yazma becerileri kazandırılması ile alanlarda temel yeteneklerin geliştirilmesini amaçlayan sınıfı,
- d) Veli: Öğrencinin anne, baba veya vasisi olan kişiyi ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuruluş, Okulun Amacı

Kuruluş

Madde 5- Anadolu güzel sanatlar liseleri, öncelikle güzel sanatlarla ilgili yüksek öğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılır. Bu okullar, ilköğretim üzerine bir yıl hazırlık sınıfı ve en az 3 yıl lise öğrenim süresi olan yatılı, gündüzlü ve karma eğitim yapan okullardır.

Okulun Amacı

Madde 6- Okulun amacı öğrencilerin:

- a) Güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmeleri,
- b) Özel yetenek gerektiren yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını,
- c) Yabancı dil öğrenmelerini,
- d) Alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen, yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetişmelerini,
- e) Millî ve milletler arası sanat eserlerini tanımlarını ve yorumlamalarını sağlamaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kontenjan, Başvuru, Öğrenci Seçimi, Kayıt-Kabul ve Nakiller

Kontenjan

Madde 7- Okulların resim ve müzik alanlarının her birine bir öğretim yılında alınacak öğrenci sayısı 24'ü geçemez. Bu öğrencilerin sanat derslerinde dersliklere dağılımı, sanat derslerinin özelliği dikkate alınarak okul yönetimince düzenlenir.

Başvuru

Madde 8- İlköğretim okulunu o yıl bitirenlerden;

a) Diploma notu en az 3.00

b) Girecekleri alanla ilgili dersin 4 üncü, 5 inci, 6 nci ve 7 inci ve 8 inci sınıflarına ait yıl sonu notlarının aritmetik ortalaması en az 4.00 olduğunu belgelendirenler sınava girmek üzere istedikleri okullara başvurabilirler

Öğrenimlerinin bir kısmını yurt dışında yaparak sınavlara başvurunun yapıldığı ders yılı başında 8 inci sınıfa kaydolan öğrencilerden gireceği alanla ilgili dersin yalnız 8 inci sınıfa ait yıl sonu notunun en az 4.00 olması şartı aranır.

Öğrenimlerini yurt dışında tamamlayarak denkliğini yaptıran öğrenciler ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki okullardan mezun olup durumlarını belgelendirenler de öğrenim görmek istedikleri Anadolu güzel sanatlar lisesi müdürlüklerine başvurabilirler.

Öğrencilere gerekli duyuru yapılır ve ilköğretim okulu müdürlüklerince başvuru şartlarını taşıyanlardan isteyenlere "Not Durum Çizelgesi" düzenlenerek verilir

Adayların sınav giriş belgeleri, Anadolu güzel sanatlar liseleri müdürlüklerince düzenlenerek alanlarına göre listeleri hazırlanır.

Öğrenci Seçimi ve Kayıt Kabul

Madde 9- Öğrenci seçimi ve kayıt kabuller aşağıdaki açıklamalara göre yapılır.

a) Yetenek sınavı, okul müdürünün başkanlığında ilgili alan şefi ile alan dersleri öğretmenlerinden en az üç üyeden oluşan komisyonca yazılı, sözlü ve uygulamalı olarak veya bunlardan biri ya da bir kaç ile yapılır.

b) Sınavlar; müzik ve resim alanlarında, alanın özelliğine uygun olarak komisyonca belirlenen ve okul müdürünce onaylanan esas ve ölçütlere göre 100 puan üzerinden değerlendirilir.

c) Değerlendirme sonunda en yüksek puandan başlamak üzere adayların sıralaması yapılarak kontenjan kadar asıl ve yedek listeler hazırlanır ve okulda ilan edilir.

d) Sınavı kazanan adayların, süresi içinde kayıtları yapılır. Kontenjanın dolmaması durumunda ders yılının ilk haftasının son iş günü çalışma saati bitimine kadar sıralamaya göre yedek listeden kayıtlara devam edilir.

e) Başvurular, öğrenci seçimi ve kayıt kabulle ilgili iş ve işlemler Bakanlıkça belirlenen takvime göre yürütülür.

Nakiller

Madde 10- Bu okullar arasında öğrenci nakilleri:

- a) Kamu görevi nakli, açıktan atanma, ilk defa göreve başlama, emekli olma, boşanma, ölüm, doğal afet, can güvenliğinin olmaması, iş yeri nakli ve iş yeri değişikliği,
- b) Öğrencilerin acil kayıtlı sağlık kurulu raporu almaları,
- c) Aynı sınıf ve alanda bulunmak şartıyla karşılıklı yer değiştirmek istenmesi durumlarında kontenjan bulunması ve özrün belgelendirilmesi kaydıyla ilgili okul müdürlüklerince yapılır.

Nakil nedeniyle sınıf mevcudu 24'ün üzerine çıkarılamaz.

Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendine göre nakillerin yapılabilmesi için özür tarihinden itibaren altı ay içinde başvuruda bulunulması gerekir.

Nakil için başvuru, öğrencinin öğrenim gördüğü okul müdürlüğüne liselerdeki nakiller için belirtilen sürelerde yapılır.

Ayrılan Öğrenciler

Madde 11- İsteğe bağlı olarak okuldan ayrılan öğrenciler, on gün içinde okula geri dönebilirler. Ancak hazırlık sınıfı öğrencileri, kayıt-kabul döneminde ayrılmalari durumunda geri dönemezler.

Hazırlık sınıfından ayrılan öğrenciler ile hazırlık sınıfının tekrarı sonunda başarısız olmaları nedeniyle okulla ilişkisi kesilenler, süresi içinde kayıt-kabul şartlarını taşıdıkları diğer orta öğretim kurumlarına kayıt yaptırabilirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Eğitim-Öğretim, Seviye Belirleme ve Başarının Değerlendirilmesi

Öğretim Programları

Madde 12- Bu okullarda Bakanlıkça uygun görülen ders çizelgeleri ve öğretim programları uygulanır.

Programlar düzenlenirken yabancı dil dersleri ile sanat derslerine ağırlık verilir. Eğitim-öğretim Türkçe yapılır. Alan derslerindeki sanatla ilgili terimlerin yabancı dildeki karşılıkları da öğretilir.

Alanlar

Madde 13- Okulda resim ve müzik alanları bulunur. Bakanlığın uygun görmesi durumunda güzel sanatlara yönelik programlar uygulayan başka alanlar da açılabilir.

Alan Uygulamaları ve Etkinlikleri

Madde 14- Alan uygulamaları ve etkinlikleri, öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerine göre bireysel veya grup hâlinde öğretmen yönetiminde yapılan serbest çalışmalardır. Bu çalışmalarda okul yönetimi, öğrencilerin okulun resmî atölyesi, müzik odası, laboratuvar, kitaplık ve konferans salonu gibi imkanlarından yararlanmaları için gerekli önlemleri alır. Öğrenciler uygulama çalışmalarına, yarışmalara, konser,

konferans, panel ve sergi gibi sanat etkinliklerine, öğretmenlerinin sorumluluğunda katılırlar ve bu sürelerde izinli sayılırlar.

Sanat Eğitimi Danışma ve Program Geliştirme Kurulu

Madde 15- Okullarda her alan için ayrı ayrı olmak üzere okul müdürünün başkanlığında alan dersleri öğretmenlerinin katılımıyla "Sanat Eğitimi Danışma ve Program Geliştirme Kurulu" oluşturulur.

Okul yönetimince, yüksek öğretim kurumlarının ilgili bölümlerinin öğretim üyeleri arasından en fazla üçer üyenin sanat eğitimi konusunda rehberlikte bulunmak ve gerektiğinde bilgilerine başvurulmak üzere kurula katılmaları sağlanabilir.

Sanat Eğitimi Danışma ve Program Geliştirme Kurulunun Görevleri

Madde 16- Sanat Eğitimi Danışma ve Program Geliştirme kurulu biri dönemin başında, biri dönemin sonunda olmak üzere ders yılında en az dört kez toplanır ve aşağıdaki görevleri yapar.

a) Okulun sanat eğitimi programlarının uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi konularında çalışmalar yapar ve önerilerde bulunur.

b) Okulun; okul içi, okullar arası, Millî ve milletler arası sanat etkinliklerinin belirlenmesi, planlanması ve uygulanması ile ilgili gerekli çalışmalar yapar ve bu etkinlikleri organize eder.

c) Verimliliğin artırılması amacıyla gerekli araştırmaların yapılmasını, sonuçlarının değerlendirilmesini ve sanatla ilgili gelişmelerin izlenmesini sağlar.

d) Eğitim-öğretimin geliştirilmesi yönünde çevrede bulunan yüksek öğretim ve diğer eğitim kurumları ile iş birliği yaparak her türlü araç-gereç, öğretim elemanı ve diğer imkanlardan yararlanılması konularında çalışmalar yapar.

Seviye Belirleme Sınavı

Madde 17- Bu okulların 9 uncu sınırlarındaki yabancı dil dersi ile sanat derslerini izleyebilecek düzeyde oldukları velileri tarafından kesin kayıt sırasında okul yönetimine yazılı olarak bildirilen öğrenciler, okul yönetimince yabancı dil ve sanat dersleri öğretmenlerinden oluşturulacak komisyonca ders yılının başladığı tarihten itibaren bir hafta içinde hazırlık sınıfı düzeyinde yabancı dil ve temel sanat eğitimi derslerinden yazılı, sözlü ve uygulamalı seviye belirleme sınavına alınırlar. Bu sınavlardan en az "geçer" not alarak başarılı olanlar 9 uncu sınıfa devam ettirilirlir.

Başarının Değerlendirilmesi

Madde 18- Hazırlık sınıflarında yabancı dil dersi dışındaki derslerdeki başarı durumunu sınıf geçmeyi etkilemez. Ancak teşekkür ve takdirname verilirken bütün derslerdeki başarı durumu dikkate alınır.

Hazırlık sınıfında başarısız olan öğrenciler, ikinci yıl hazırlık sınıfını tekrar ederler. İkinci öğretim yılı sonunda da başarısız olan öğrencilerin okulla ilişkileri kesilir.

Bu okulların 9 uncu, 10 uncu ve 11 inci sınıflarında yıl sonu başarı ortalaması ile sınıf geçilebilmesi için yıl sonu başarı ortalamasının en az 3.00, alan derslerinden ise bu derslerin yıl sonu notlarının ağırlıklı ortalamasının en az 3.50 olması gerekir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Uygulama

Madde 19- Bu yönetmeliğin başarı ortalamasıyla sınıf geçmeye ilişkin 18 inci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü 1999-2000 öğretim yılında kayıt yaptıracak olan öğrencilerden başlanmak üzere uygulanır.

Yönetmelikte Hüküm Bulunmayan Haller

Madde 20- Bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde orta öğretim kurumlarında uygulanan mevzuat hükümleri uygulanır.

Yürürlükten Kaldırılan Mevzuat

Madde 21- 20/6/1993 tarihli ve 21613 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 22- Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 23- Bu Yönetmelik hükümlerini Millî Eğitim Bakanı yürütür.

YÖNETMELİK;

20.08.1999 tarih ve 23792 sayılı R.G.'de, Ekim 1999 tarih ve 2505 sayılı T.D.'de yayımlanmıştır.